פרייז 25 גראַשען XIV-טער יאָהרגאַנג „Należytość pocztowa uiszczona gotówką" „Radomer-Kielcer Leben" 13 (658) היינט 12 זייטען

Radom, dnia 26 Marca 1937 r.
ראַדאָם, פרייטאָג י"ד ניסן תרצ"ז
טעלעפאָן פון רעדאַקציע 15 - 18

ראַדאָמער-קעלצער לעבען

פאַראַווע פאַרבערײַ
און כעמישע פראַלניע
A.
HEMPEL
פאַבריק און צענטראַלע אַלטע שטאָדט 7
פיליעס:
זשעראָמסקי 1
זשעראָמסקי 21
זשעראָמסקי 59
טראַוגוטטאַ 11
קעלנער צו וואַשען צו 15 גר.

בעקאַנטמאַכונג.
איך מאַך בעקאַנט דאָס אין מײַן קאָנצעסיאָנירט
וואָורשט = געשעפט אין ראַדאָם
זשעראָמסקי 1 פיליע זשעראָמסקי 29.
איז צו בעקומען וואורשטען און געראויכערטע פליישען אויסשליסליך פון אײגענע שחיטה אוז אויך גלאַט כשר'ן וואָורשט
אפילו למהדרין מן המהדרין, בהשגחת ומכשר הרה"ג מוה"ר יחיאל הלוי קעסטענבערג שליט"א אבד"צ ראַדאָם.
אַלע וואורשטען און געראויכערטע פליישען זענען מיט פלאָמבעס: גלאַט-כשר אדער כשר לפסח.
מיט אכטונג זיסל בערקמאַן ראַדאָם זשעראָמסקי 1

בעקאַנטמאַכונג.
ירמיה ראָזענבערג וואָלאָווע 21
די לאַנג-עגזיסטירענדע פירמע
איז פערזעהען איפ'ן קומענדיג'ן פסח מיט א גרויסען אויסוואהל פון פערשידענע אויסלענדישע אוי אינלענדישע
ווײַנען, מעד, י"ש, שליוואָוויץ, כרמל ווײַן
די רײַעלקייט און כשרות פון די פירמע איז אַלעמען גוט בעקאַנט.
קומט און איבערצייגט אייך!

עס איז נישט קיין סוד,
אַז דעם גרעסטען רעקאָרד שלאָגט נאָר
די פירמע רעכטמאַן רוויינסקא 25
וועלכע איז פערזעהען מיט א גרויסען און רײַכען אויסוואַל פון
זומער-סחורה ווי אויך אַנצעגער און זומער-מאַנטלען
די שענסטע, אָריגינעלסטע און מאָדערנסטע
מוסטערען פאַר מעסיגע און צוגענגליכע
פרייזען בעקומט איהר נאָר בײַ דער פירמע
רעכטמאַן רוויינסקאָ 25
קומט און איבערצײַגט אייך!

צו דער ערשטער יאָהר-צייט
פון אונזער אונפערגעסליכער פרוי און מוטער
חיה רחל ריכטמאַן נ"ע
וועלכע פאַלט אויס פרײַטאַג כ"א ניסן תרצ"ז (שביעי של פסח)
שפּענדען מיר לזכרון נשמתה:
25 זל. פאַר'ן בית יתומים און מושב זקנים און 25 זל. פאַר לינת הצדק.
מאַן און קינדער.

ווילט איהר האָבען קלאָרע, זויבערע וועש, נײַע גאַרדעראָבעס, שנײַ-ווײַסע פאָרהאַנגען,
גיעט נאָר צו וואַשען און פאַרבען אין דער בעקאַנטער
כעמישער פאַרבערײַ און פראַלניע פון דער ערשטקלאַסיגער פירמע
A. HEMPEL
Centrala Stare Miasto 7 telefon 19 - 70
Filje Zeromskego 1
Zeromskiego 21
Zeromskego 59
Traugutta 11
ווער ס'האָט זיך נאָך ניט איבערצייגט זאָל פרובען און וועט זיין ענטציקט
פון דער שענער, עסטעטישער און פאַכמענישער ארבייט.
ביליגע פרייזען! פינקטליכע אויספיהרונג
סאָלידע בעהאַנדלונג קומט און איבערצייגט אייך
צענטראַלע: אַלטע שטאָדט 7 אָפיצ. טעל. 70 - 19
פיליעס: זשעראָמסקי 1, טראַוגוטטאַ 11
זשעראָמסקי 21, זשעראָמסקי 59

מ. דען. אין די תשעה ירחי-לידה.

אל יפלא בעיניכם, װאס איך בין מיך נוהג צו בעהאנדלען גמינע-ענינים בפירסום. היא שיחתי עמכם. דאס איז נישט דערפאר, ווייל איך האלט, אז אני לבדי עשה ועושה ויעשה לכל המעשים. פערקעהרט, איך בין אין דער מיינונג, אז פיעל געהערט לקודמים ולבאים אחרי אבער ווען מיר איז אויפגעקומען צופעליג אין פערבייגעהענד זיך געניוער צו בעקענען מיט׳ן גמינע-וועזען וממכון שבתי זיך צוקוקען צו דער אינסטיטוציע שענפיה מרובין ושרשיה מעוטין, איז לא אוכל אנכי להתאפק מיינע בעאבאכטונגען נישט צו איבערגעבען אין דער פארם פון בלשון עט סופר.

אין מיין ספירה מהיום שבאתי לעגין גמינע, האב איך שוין אנגעצעהלט 9 חדשים. אין די תשעה ירחי לידה איז געבוירען געווארען א נייע תקופה. בימים ההם איז געקומען די שחיטה-גזירה וקללותיה. און אויב די הכנסה פון דער שחיטה איז געזונקען עד שאול תחתיה און די גמינע איז געצווינגען אין א געוויסער מאס די קאנסעקווענצן צו טיילען מיט די שוחטים, טענה׳ען זיי, די שוחטים, אז די גאנצע שחיטה איז לבדיהם ואין לזרים אתם, און אויב איך בין נישט געווארען זייער רצון-יראם איז עס חתום בצרור פשעי, כאטש אין חמס בכפי.

אבער לא זה העיקר. הנה ימים באים אז די יודישע גמינעס הייבען אן צו שפילען א בעדייטענדע ראליע אין דעם אלטעגליכען לעבען פון יעדען איד. א יודישע גמינע איז געווארען פאר א קצב, פאר א עופות-הענדלער, פאר א װאורשטען-הענדלער, פאר א בעקער (הלוואי נישט מעהר) דער מעין הישועה ויש להם על מה שיסמכו. וואס בעדייט א גמינע בשעת ווען פצו עלינו פיהם כל אויבינו – הלוא לכם לדעת פון דעם בעקאנטען שכנות׳דיגען לאנר, װאו דאס גאנצע יודישע ציבור-לעבען קאנצענטרירט זיך ביי די קולטוס-געמיינדעס. ליידער אין תבונה לדבר. מען האלט ביי אונז אין ראדאם פאר א נצחון װען מען זאגט דער גמינע והדפתיך ממצבך. איך וועל אייך דאס בעווייזען נאר מיט דריי איינציגע עפיזאדען פון דער לעצטע וואך, כאטש מעשי-מחריבינו בהשקט, די גמינע ערהאלט יעצט ערב יו״ט אזוי גוט פון יחידים, ווי פון דעלעגאציעס קילאמעטערדיגע צעטלען פון קאנדידאטען אויף מתן-בסתר, טויזענדער קילאגראמען מצה, 9 טעג יום-טוב׳דיגען עסען פאר יודישע זעלנער און פאר די יושבי בבית-אסורים, שטיצען פערשידענע אינסטיטוציעס און משועבדי לקהלה מחויבת היא ליתן. און ווען מען בעטראכט, אז דאס אלץ איז עולה לחשבון גדול, בעת ווען די שחיטה גייט נישט און רבים בעירנו ווייסען, אז זיי ווילען נישט און צאהלען קיין „סקלאדקעס" אויך נישט – טא קומט א פראגע „מאין״? פון װאנען וועט זיך דאס דעקען? און אז עס קומט מאחינו מחוץ לארץ, ווי למשל פון „דזשאינט" 200 דאלאר, אדער אנדער געלד, זענען חנופים ולרכילות אצים משפיע מאחורי הפרגוד די גמינע אויסצומיידען און דאס געלד ליחידים צו שיקען. עס ווערט אין יעדען פאל בעשאפען א זייטיג, זעלבסטשטענדיג אקציעלע, פון װעלכען א טייל פעטענטן האבען „אנ׳אקאױע" צו קריגען א צושפרונג צו דעם, וואס די גמינע ניעס, ווייל דאס איז בלי ספק, אז וועפר עס וויל נאר נעמען, איז כפיו פורשים לגמינע און אלעס איז דארט פערעקסטירט.

אויך היימישע טורחים בריב באיקאטירען די גמינע, ווי למשל, א קליינע גרופע מאנשי בית-הכנסת בעמיהען זיך מיט מסירת-הנפש צו בעפרייען דאס שוהל-געלד פון די „שטעדט" און נדרים פון יעדער קאנטראל, עס זאל זיין בחשיכה יתהלכו... לשם מה מהום איהר דאס? היראים אתם, אז די גמינע וועט עפעס מרויח זיין? די 2200 זל. פאר׳ן חזן, 500 זל. פאר׳ן כאר, די 1200 זל. פאר די שמשים און די פאר הונדערט זל. אויפן רעמאנט, צוזאמען אנ׳ערך פון 5000 זל, וואס די שוהל קאסט דער גמינע א יאהר וועלען זיך סיי ווי נישט דעקן. ווען די גבאים מיט די שמשים זענען צוזאמען, זאגען זיי כנים אנחנו; ביחידות אבער רעדט איינער אויפן צווייטען לשון-הרע און ליותר תוקף ועוז פאדערט מען פון דער גמינע אויף אלע אויסגאבען. לכן שמעו חכמים ויודעים האזינו, אז די גמינע איז מחויב אין יעדען פאל איהר געלד צו היטען, אפילו פון דער שוהל. און אייך זאגט די גמינע ואם ככה אתם עושים לי, הרגני נא הרוג.

אויך אויף אלע יחידים קען די גמינע זאגען שלא אחד עמד עלינו לכלותנו והקב״ה מצילנו מידם. א יורש פון דער גמינע, א געוועזענער סעקרעטאר פון דער גמינע, אנ׳איצטיגער סעקרעטאר פון הרב טייטעלבוים – שווארצבערג האט אויך געפינען די װאך א שעת-הכושר ארויפצולעגען ביי 33 עטאט-צאהלער אנ׳ארעסט ברחבות ידים, כאטש עס קומט איהם נאך א קלייניגקייט. און דאס איז ספעציעל צו שטערען דעם מתן בסתר, אויף וועלכען מ׳האט גענומען ביי די עטאט-צאהלער „זאליטשקעס".

דאס אלעס איז וואהרשיינליך להביא צעקת הדל און עס קלינגט, ווי ס׳וואלט ווער געזאגט, קומי ונעלה ונשחיתה ארמנותינו.

באיקאט-אויפרופען און מיאוסע קאריקאטורען געגען יודען.

אין די לעצטע װאכען פאר יום טוב האבען די ראדאמער ענדעקעס נישט פערגעסען פון זייער באיקאט-אקציע געגען יודישען האנדעל. זיי האבען פונאנדערגעקלעבט גרויסע אפישען, אין וועלכע מ׳האט גערופען די קריסטליכע קונים נישט צו קויפען ביי יודען. אויסער דעם האבען זיי ארויסגעלאזט ספעציעלע קאריקאטור-בילדער, וועלכע שטעלען פאר דעם יוד אין אזא ליכט, אז ס׳זאל ווירקען וואס מעהר העצעריש אין ארויסרופען רייצונג ביי די דורכגעהער.

אזוי צום ביישפיל האט מען געקענט דארט בעמערקען אויסגעמאהלט אזעלכע מיני בילדער: עס פאהרען יודען מיט לאנגע פאות, לאנגע נעז אויף בריטשקעס אין וועלכע עס איז איינגעשפאנט א פוילישער ארבייטער; אנ׳אנדער בילד שטעלט מיט זיך פאר, ווי א יוד קראצט זיך איבער א זאק מעהל און ביי דער זייט שטעהט א הינד אויף א זעקעל שפייז און מחוט זיין פיזיאלאגישען געברויך; א דריטע קאריקאטור וויזט, ווי א קאץ שטייט אין א יודיש געוועלב און לעקט פאחידלע און נאכדעם קומט אריין א נישט-יודישער קונה.

די אפישען מיט די באיקאט-רופען האט מען אויך געקענט זעהן ביי טייל פוילישע געוועלבער פון קאלאניאל.

די אפישען מיט די קאריקאטורען זענען אבגעדריקט געווארען אין פויזען און קאלפארטירט געווארען קיין ראדאם און מסתמא אויך אין אנדערע שטעדט.

ס׳איז פונדעסטוועגען געוועזען דער חוב פון די יודישע ראטמענער, און פארשטעהער פון סוחרים און קליינהענדלער פעראיין, ווי אויך פון די יודישע כללטהוער צו אינטערווענירען ביי דער מאכט אז אזעלכע פלאקאטען מיט די קאריקאטור-צייכנונגען זאלען נישט דערלאזט ווערען מיט׳ן מאטיוו, אז צו קיין איבעריגען שלום דערפיהרט עס נישט צווישען איין טייל בעפעלקערונג מיט דער צווייטער.

ווי זעהט אויס דער קאנטינגענט פון כשר פלייש אויף יום-טוב אין ראדאם.

אין די קרייזען פון די היגע יודישע קצבים הערט מען, אז אויף די צווייטע טעג יום-טוב וועט אויספעהלען פלייש פון דער ריטועלע שחיטה, ווייל די טעג שעפט זיך שוין אויס דער קאנטינגענט, װאס איז בעשטימט פאר׳ן היינטיגען מאנאט.

פרעזעס דען האט מאנטאג אוועקגעשיקט א ביטע און צומארגענס דינסטאג א טעלעגראמע קיין קיעלץ אין דער וואיעוואודסמווא, וועגען פערגרעסערען דעם קאנטינגענט פון כשר פלייש צוליב יום-טוב.

ווי עס גיעט איבער די ווארשאווער יודישע פרעסע פון עהערנעכטען מיטוואך, האט דאס אגראר-מיניסטעריום ארויסגעגעבען טעלעפאנישע אינסטרוקציעס צו אלע וואיעוואודעס אין לאנד, אז ס׳זאל ארויסגעגעבען ווערען א ספעציעלער קאנטינגענט אויף כשר פלייש פאר דער יודישער בעפעלקערונג. לויט דער דאזיגער ידיעה איז נישטא דער קלער, אז ס׳זאל זיין א מאנגעל אין כשר פלייש איבער די יום-טוב-טעג.

צוזאמענפאהר פון קהלה-פרעזעסען אין ראדאם.

אין צוזאמענהאנג מיט׳ן שפיטאל-רעמאנט און מיט דער ערעפנונג, וואס ברויך שוין פארקומען קירצליך, האט די היגע יודישע גמינע גערופען א צוזאמענפאהר פון די פרעזעסען פון א רייהע יודישע קהלות ארום ראדאם, פון וועמענס ארטשאפטען עס-פלעגען קומען אהער אין היגען יודישען שפיטאל קראנקע און געניסען פון אלעראַרט ארצטליכע הילף.

דער צוזאמענפאהר איז גערופען אויפ׳ן קומענדיגען פאנטאג דעם ערשטען טאג חול המועד און עס זענען איינגעלאדען געווארען די קהלה-פרעזעסען פון פאלגענדע שטעדט: ביאלאבזשעג, דזשעוויצע גלאוואטשוב, דרילטש, קאזשעניץ, אפט, אפאטשנע, קינצק, ש׳דלאוויעץ, פשיטיק פזשעדבאזש, פשיסכא, סקארזשיסק, וויעזשבניק, סאנדאמיעזש (צוזמער) ליפסק, שעגנא, זוואלין א. א.

אויפ׳ן צוזאמענפאר, וועלכער וועט פארקומען אין גמינע-לאקאל, וועלען ספעציעל קומען די לייטונג-פארשטעהער פון דער ווארשאווער טאז-צענטראלע, פרעזעס ד״ר גרשון לעווין און דירעקטאר ד״ר וואולמאן.

א. העמפעלס-פראלניעס.

אלע ווייסען שוין און אלע האבען זיך שוין איבערצייגט, אז אין דער כעמישער פראלניע און פארב. פון דער פירמע א. העמפעל, ווערט די ארבייט געמאכט ערשטקלאסיג און צו דער בעסטער צופרידענהייט פון קליענט. עס איז אלזא נישט קיין ווינדער, וואס די קליענטען בעציהען זיך צו אונזער פירמע מיט׳ן פולסטען צוטרוי און וואס באלד נאכ׳ן ערשטען מאהל ווען מען זעהט די פיינע עסטעטישע ארבייט, האלט מען זיך שוין תמיד אין מען גערענקט כסדר פון דער פירמע א. העמפעל. פיליעס זענען: אלטע שטאדט 7, זשעראמסקי 1, זשעראמסקי 12, זשעראמסקי 59 און טראוגוטטא 11.

גמינע בעקומען אנ׳הלוואה אין דער „באנק גאספאדארסטוו. קראיאוועגא"

די אויסגאבען פון דער גמינע ערב יום טוב זענען תמיד גרעסער, ווי אין די געוועהנליכע וואכען פון א גאנץ יאהר. היינט, ווען די שחיטה-הכנסה האט זיך בעדייטענד פערקלענערט, שפירט זיך דער מאנגעל אין געלד נאך שטארקער אין די אויסגאבען צוליב יום-טוב ביי דער היינטיגער יודישער ארימקייט, זענען פילפאך גרעסער. די גמינע האט געזוכט פערשידענע מיטלען צו פערשאפען זיך אביסעל מזומנים זי זאל האבען מיט וואס צו דיספאנירען ביי די ערב פסח׳דיגע הצטרכות׳ען. דער ערשטער וועג איז געוועזען צו א רייהע עטאט-צאהלער זיי זאלען נעבען אוואנסען אויף די „סקלאדקע" זייערע. גלייכצייטיג האט זיך פרעזעס דען בעמיהט אין די „באנק-גאספאדארסטווא קראיאוועגא", און אין די „ווארשאווער האנדעלס-באנק", וואו ער האט בעקימען אנ׳הלוואה אויף עטליכע טויזענד זל.

2000 זל. אויף מתן-בסתר

דער מתן-בסתר, וואס די גמינע האט געטיילט היינטיגען ערב פסח, בעטרעפט העכער 2000 זלאטעס.

פון דער אלג. ציון. ארג.

דעם ג-טען טאג פסח דעם 27 ד. י. 5 אזייגער נ. מ. ארדענט איין די אלג. ציוניסטישע ארגאניזאציע טראוגוטטא 55. א אינהאלטסרייכען רעפעראט פון פראפעסאר אלחנן שיצער א. ד. ס. „היסטאריש-פילאזאפישע רעפלעקסען וועגען פסח". איינגאנג פריי.

געשמאקע כשר׳ע ווארשטען ביי דער פירמע בערקמאן.

גוטע און כשר׳ע פליישען אויף יום-טוב קען מען בעקומען מיט פולער זיכערקייט און צוטרוי ביי דער בעקאנטער פירמע בערגמאן זשעראמסקי 1 און 29.

די 40 יעהריגע עגזיסטענץ פון דער דערמאנטער פאפולערע פירמע רעדט שוין גענוג פאר זיך און האט שוין אלעמען איבערצייגט אין דער גוטער געשמאקפולער אויסארבייטונג, רעעלקייט אזוי אין בעסטען און פיינסטען קוואליטעט, ווי אויך אין כשרות.

ווארשט, בריסט, לעקער א. אנדערע גערויכערטע פליישען פון דער פירמע בערקמאן, פערשאפען באמת א עינג יום טוב.

1

„די פֿינסטערע נאַכט וועט אוועק און די שנאה צו יודען וועט ברעכען דעם קאַרק“.

שטאַרקער ענטפער פון ד״ר פאסטמאן אויף די העץ-רעדע פון ענדעקישען ראטמאן גאַיעוויטש.

נעכטען בײנאכט איז געווען די לעצטע זיצונג פון שטאָדט - ראט פאַר די חגאות. אויסער דעם אָנגענומענעם בודזשעט אויפ׳ן יאָהר 1937, זענען ערלעדיגט געוואָרען א רייהע פראגען, ווי אנ׳הלוואה אויף 300,000 זל. אויף אויסבויען אַ דריט וואָהן הויז פאַר ארבייטער, א צוגאָב-הלוואה פון 60 טויזענד זל. אויף צו פערענדיגען דאָס צווייטע וואָהן הויז און פערקלענערען דעם אָבצאָל פאר פלעצער און בענזין-סטאציעס.

דער הויפּט-פונקט פון טאָג-אָרדנונג איז געווען דער שטאָדט בודזשעט, וואָס בעטרעפט קנאַפּע 3 מיליאָן זלאָטעס. אין דער דיסקוסיע האָט גענומען א וואָרט דער בעקאנטער ענדעקישער ראטמאַן גאַיעוויטש וועלכער איז ארויסגעריטען אויפ׳ן יודישען פערדעל און צווישען דער אלגעמיינער קריטיק געגען היינטיגען מאַגיסטראַט איז ער ארויסגעטרעטען מיט

נעכטען בײנאכט אין שטאָדט-ראט

א טענה, בכן, אז אין מאַגיסטראט זענען בעשעפטיגט צו פיעל יודען, א זאַך, וואָס איז נישט געווען ביים דער פריהעריגער קאָמיסאַרישער שטאָדט-פערוואלטונג. ער האָט ווידער אמאָהל פראָטעסטירט געגען דער „שרייענדיגער עוולה“ פאריוואָס דער שטאָדט-ראט האָט ערטיילט סובסידיעס פאר צוויי יודישע אינסטיטוציעס (טאָז און עזרה) כויזענד זל. איהם האָט אויך אונטערגעהאַלטען דער ראטמאַן פון דער סאנאציע-פראקציע סוליגא, וועלכער איז אויך געווען שטאַרק דאַגעגען די צוויי דערמאָנטע סובסידיעס.

געגען די טענות פון די צוויי „יודען פריינד“ איז ארויסגעטרעטען ד״ר פאָסטמאן מיט א שטאַרקע רעדע, וועלכע ער האָט פערענדיגט מיט פאָלגענדען אויסרוף: אונז יודען איז ערגער פון אייך. ביי אייך איז דאָ א האָפנונג, אז מאָרגען וועט זיין בעסער; אונזער יודיש פאָלק אָבער לעבט נאָר מיט גלויבען און איך גלויב, אז די פינסטערע נאַכט וועט אוועק און דער האָס צו יודען וועט ברעכען דעם קארק.

די דאָזיגע לעצטע ווערטער ווערען בעגלייט מיט שטורמישע אפלאָדיסמענטען פון די סאָציאַליסטישע און יודישע ראטמענער.

צום סוף האָט דער שטאָדט ראט בעשלאָסען צו פערלענגערען דעם ארענדעטערמין פון יודישען שפיטאָל פון 6 אויף 12 יאָהר.

די שטאָדט-ראט זיצונג האָט זיך פערענדיגט נעכטען דאָנערשטאָג איינס בייַנאכט. אָר.

PAMIĘTAJ że najkorzystniejszą i najpewniejszą lokatą jest książeczka **K. K. O. w Radomiu**

קאָמבינאַציעס וואָס מעהר ארויסצובעקומען פסח = פראָדוקטען

א גאַנצע וואָך איז א געוואַלדיגער געדראַנג אין דער עזרה פון הונדערטער מענשען, וואָס קומען נאָך פסח-שטיצע, וועלכע בעשטעהט פון דריי פּראָדוקטען: מצה, וויין און צוקער. אזא „פּראָדוקווענץ“ פון נויטבעדערפטיגע האָט נאָך עזרה נישט געהאָט. ס׳איז איינער פון די סימני-דלות, וואָס הערשט היינט ביי יודען. די ענגשאַפט איז געווען אזוי גרויס אז מ׳האָט געמוזט ארויסרופען פּאָליציי צו האַלטען די אָרדנונג.

די טעכנישע אַרבייט פון עזרה ווערט געפיהרט לויט א געוויסען אויסגעפּרובטען פלאַן וואָס שטיצט זיך אויף א גענויער עווידענץ. די קאַרטאָטעקע פון די נצרכים איז פערזעהן מיט רעפערענצען, „וויוויאַדען“ און בעשטעטיגונגען פון הויז-ווירטען. טראָץ דעם אלעם אָבער איז היינטיגען ערב פסח ענטדעקט געוואָרען א שווינדעל מיט אויפגעבען פאַלשע נעמען. אויף א זיצונג ביים בעטראַכטען די רעגיסטרירטע, האָבען די ה״ה בערקאָוויטש און יאָמער אויפמערקזאַם געמאַכט אויף א געוויסע פערזאָהן, אז ס׳איז נישט מעגליך דאָס יענער זאָל זיך האָבען איינגעגעבען אויף שטיצע, ווייל ער איז זעהר בכבוד און ס׳איז א פראגע, צי ער נויטיגט זיך בכלל. מ׳האָט אויסגעפאָרשט דעם ענין ווייטער און ס׳האָט זיך ארויסגעשטעלט אז יענע פערזאָהן הויבט פון גאָרנישט אָן צו וויסען. די אויספאָרשונג איז אוועק ווייטער, ביז מ׳איז דערגאַנגען ווער ס׳איז דער יעניגער וואָס האָט געמאַכט די קונץ און דערביי האָט זיך אויך ארויסגעוויזען, אז דאָס געשעהט שוין א פאַר יאָהר אזוי. דער קאָמבינאַטארישער נצרך האָט עס געמאַכט גוט צושטעלענדיג פיקטיווע בעשטעטיגונגען און סטעמפּלען פון הויז ווירטען, אזוי אז ס׳איז קיינמאָהל נישט איינגעפאַלען, אז דאָס שמעקט מיט א שווינדעל. ער האָט אזוי-ארום ארויסבעקומען פסח שטיצע פאַר עטליכע פאַמיליעס, וועלכע האָבען נישט געהאַט קיין אָהנונג דערפון און במילא געמאַכט א כיפען לאָך אין דער עזרה, אז ס׳האָט געפעהלט פאַר אנדערע.

דער סקאַנדאַל איז נאָך גרעסער דערמיט וואָס אַזוי-ארום זענען ארייגעשלעפט געוואָרען בכבודע מענשען און טיילווייז אפילו פערמעגליכע, וועלכע מ׳האָט דעגראָדירט צו דער מדרגה פון מקבלים.

דער דאָזיגער פאַל האָט געפיהרט אויף די שפורען פון נאָך עטליכע אזעלכע חברה-לייט, וואָס האָבען זיך בעהיזען מיט עטליכע קוויטלעך אזעלכע מכלומר׳שט פאַר אנדערע פאמיליעס, מאַכענדיג זיך דערפון א גאַנץ געשעפט. פאַר די דאָזיגע שווינדלער איז געווען רעכט ארויסצוקריגען פון עזרה דורך קאָמבינאַציע און אפערע גרויסע קוואַנטומס פראָדוקטען, כאָטש א פוד מצות און אפשר מעהר, בעת אנדערע זאָלען קוים בעקומען צו אַ קילא און אפשר דאָס אויך נישט.

דער דאָזיגער פאקט האָט בעוואוינגען צו פערגרעסערן די קאָנטראָל און נאָך מעהר אכט לעגען ביים ארויסגעבען די קוויטלעך. די דאָזיגע חקירה ודרישה פינקט די לעצטע טעג פאַר יום-טוב האָט פיעל בעשווערט דאָס שנעלע ערלעדיגען די נצרכים, וועלכע האָבען דערפאַר געמוזט ווארטען לענגער אין דער רייהע און א סך האָבען אפילו געמוזט קומען עטליכע מאָהל.

די עזרה האָט זיך ניט נוקם געווען אין די דאָזיגע לייט וואָס האָבען זיך ערלויבט צו מאַכען פון דרינגענדע פסח-הילף א קאָמבינאַטאָריש געשעפט, און זיי ערטיילט הילף, לויט דער ריכטיגער נאָרמע און לויט דער פאַקטישער צאָהל מענשען פון זייערע משפחות, צונעמענדיג ביי זיי בלויז די קוויטלעך, וועלכע זיי האָבען אויסגענאַרט אויף א פאַלשען וועג פאַר אנדערע וואָס האָבען נישט געהאַט דערצו די מינדעסטע שייכות.

310 דאָלאַר פון ראדאמער לאַנדסלייט אין ניו-יאָרק

פון די ראַדאָמער לאַנדסלייט אין אמעריקא, די ה״ה מ. ראַדאָמסקי און נתן קעסטענבערג איז דערהאַלטען געוואָרען 310 דאָלאר מיט דער אַגווייזונג צו טיילן פאַר פאָלגענדע אינסטיטוציעס: שפּיטאָל 50 דאָלאר; בית-יתומים 75 דאָלאַר; 50 דאָלאַר חינוך-ילדים; 25 דאָלאַר קימפּעטאָרען-פעראיין און 110 דאָלאַר פאַר אָרימע.

דאָס געלד איז אָנגעקומען אויפ׳ן אדרעס פון די ה״ה משה רובינשטיין און קוראָווער, וועלכע האָבען דאָס רעכט די 110 דאָלאַר צו פערטיילען לויט זייער אייגזעהן.

ד״ר שאכטמאן אין ראדאם.

קאָמוניקאט

גרויס אויפזעהן האט אַרויסגערופען ביי דער ראַדאָמער יודישער בעפעלקערונג דער בעפארשטעהענדער רעפעראט פון פּאָרזיצער פון דער נשיאות פון דער נ. צ. אָ. ד״ר יוסף שעכטמאַן, וועלכער קומט פאַר מאָנטאָג דעם ערשטען טאג ח׳המ״פ 3 נ. מ. אין טעאַטער „ראַזמאַיטאשטשי“ א. ד. ט. „צי איז מעגליך א איינהייטליכער פראנט אין ציוניזם?“.

אין צוזאַמענהאַנג מיט די לעצטע געשעהענישען אין א״י ווען די אויגען פון אַלע יודען זענען געווענדעט אויף יענעם פראנט, איז זעהר וויכטיג צו הערען וואס עס האָט צו זאגען ביים איצטיגען מאמענט א פיהרער פון נייעם ציוניזם.

עס איז אָבער כדאי צו דערמאנען דאס דער יודישער אינטעליגענטען-קליב אין ראַדאָם האט אויסגענוצט די געלעגענהייט און האט פערבעטען דעם חשוב׳ן גאַסט אויף א רעפעראַט א. ד. ט. „די אויפגאַבען פון דער אידישער אינטעליגענץ אין איצטיגען מאמענט“ וועלכער וועט פארקומען זונטאג דעם 28-טען מערץ 9 אווענד.

Kino CZARY

זונטאָג און׳ מאָנטאָג דעם 28 און 29-טען מערץ געהט דאָס בילד

SMIERĆ czyha w dźungli

פון דינסטאָג דעם 30-טען מערץ די גרעסטע פילם דראמע פון דער היינטיגער צייט

Matura

לויט דעם בערימטען ווערק פון פאָדאָר

באַקומען אויסצייכנונגען און א גאָלדענעם מעדאַל אויף די אויסשטעלונגען אין די גרעסטע שטעט פון אייראָפּע און אין תל אביב (ארץ-ישראל)

פאדערט אין אלע אפטייקען אפטייק-סקלאַדען פון פּצר-פומעריעס

Fabryka Chemiczno - Kosmetyczna „Pharmachemja“ Bydgoszcz

CEGIELNIA „KAPTUR“ RADOM POLNA 49

poleca **cegły** w dobrym gatunku od 1 maja.

JAŚNIEJ SŁOŃCA

NAJLEPSZA ZAPRAWA DO PODŁÓG

פרישט-אָב פּאַרקעטען, לינאָלעאום און פארבט אין פערלויף פון איין שעה ווייסע פאדלאָגעס אויף רויט און נוס קאליר (אָזשעך).

פון די זיצונגען און בעראַטונגען אין דער קעלצער האַנדווערקער-קאַמער

צו וועלכער עס געהערען אויך די ראַדאָמער בעלי-מלאכות.

דעם 8 מערץ איז פאָרגעקומען א זיצונג פון דער פערוואַלטונג פון האַנדווערקער-קאַמער אין קעלץ אונטער דער פאָרזיץ פון פרעזעס עדוואַרד באַלצער פון ראַדאָם. אין דער זיצונג האָט גענומען אַנטייל דער מגר. וואָיטאָוויטש אַלס דעלעגאַט פון מיניסטער פאַר האַנדעל און אינדוסטריע.

אַלע בילאַנסען פון יאָהר 1936 פאַר דער איזבע זענען געוואָרען באַשטעטיגט.

עס איז אויך גענומען געוואָרען צו קענטניס דער בודושעט פון דער קאַמער אויפ'ן יאָהר 1937, וועלכער איז שוין באַשטעטיגט געוואָרען פון מיניסטעריום פאַר האַנדעל און אינדוסטריע. און אויך די אויסגאַבען, אין א סומע פון 138,105 זל.

ס'איז ארומגערעדט געוואָרען די פראַגע פון ליקווידירען דעם חשבון פון דער קאַמער אין דער קריסטליכער האַנדווערקער און סוחרים באַנק אין קעלץ און ס'איז באַשלאָסען געוואָרען דאָס איבערצושיקען דער פערזאַמלונג פון די קאַמער-ראַטמענער צו דעצידירען.

ס'איז באַאַרבייט געוואָרען דער רעגולאַמין פון דער עקזאַמיניר-קאָמיסיע פאַר קוואַליפיצירען מייסטערס און געזעלען, וואָס וועט אויך איבערגעשיקט ווערען דער פערזאַמלונג פון דער קאַמער צום באַשטעטיגען.

דעם 15-טען מערץ איז אונטער דער פאָרזיץ פון פרעזעס באַלצער פאָרגעקומען א פערזאַמלונג פון די קאַמער-ראַטמענער מיט דער באַטייליגונג פון זעלבען מיניסטעריאַל-דעלעגאַט. עס זענען אויסגעהערט געוואָרען באַריכטען איבער דער טעטיגקייט פון דער קאַמער אין פערלויף פון X|1936 ביז 14|III 1937. אין דער דיסקוסיע אַרום די באַריכטען האָבען אַנטייל גענומען כמעט אַלע ראַטמענער פון דער קאַמער. וועלכע האָבען גלייכצייטיג באַריכטעט וועגען דער אַרבייט און טעטיגקייט אין זייערע שטעט. ס'איז באַשטעטיגט געוואָרען די דורך דער פערוואַלטונג געמאַכטע פערזאָנען-צוזאַמענשטעלען פון די נייע עקזאַמיניר-קאָמיסיעס און ס'איז אויך אַנגענומען געוואָרען דער באַאַרבייטער דורך דער פערוואַלטונג, רעגולאַמין פון די עקזאַמינאַציאָנס-קאָמיסיעס פון מייסטערס און געזעלען. ס'איז באַטראַכט געוואָרען די פראַגע וועגען באַרעכטיגען די צעכען צו שליסען קאָלעקטיווע אָבמאַכען.

דער ראַט האָט גענומען צו קענטניס דעם באַשטעטיגטען דורכ'ן מיניסטעריום בודושעט אויפ'ן יאָהר 1937 ווי אויך דעם פראָיעקט פון מיטאַרבייט צווישען דער קאַמער מיט דער איבעזשפּעטשאַלניע אויפ'ן געביעט פון מלאכה.

צום סוף פון די בעראַטונגען איז אָנגענומען געוואָרען: 1) ארויסצוטרעטען צו דער צענטראַלער מאַכט מיט א ביטע צו באַפרייען פון רעיעסטער-אָבצאָהל די זיך שאַפענדע אַהנבראַצענטינע קרעדיט קאַסעס פאַר דער קריסטליכער מלאכה 2) אַרויסטרעטען צו די אייגענטליכע פאַקטאָרען וועגען באַקומען אַהנפּראָצענטיגען קרעדיט, כדי צו שטאַרקען די האַנדווערקער-ווארשטאַטען מיט אומזאַץ-מיטלען, עווענטועל צו נעניסען קרעדיט, אז ס'זאָל קענען ענטשטעהן א וואָיעוואָדסקי האַנדווערקער-באַנק ביי דער קאַמער. 3) ארויסטרעטען צו דער אַדמיניסטראַטיווער מאַכט צו פערגרעסערען די אויפזיכט איבער'ן אומזאַץ פון פלייש און פלייש-אויסאַרבייטונגען.

וואָס פאַר א ליצעאום'ס

וועלען ענטשטעהן אין ראַדאָם.

אין צוזאַמענהאַנג מיט די נייע שול-רעפאָרמען, וועלען ענטשטעהען העכערע גימנאַזיעס, אזוי גערופענע ליצעאומס פאַר אַלגעמיינע בילדונג. אין ראַדאָם וועלען געשאַפען ווערען דריי מלוכה'שע ליצעאומס, נעמליך: 1) הומאַניסטישער ליצעאום ביים גימנאַזיום אויפ'ן נאָמען פון קאָכאַנאָווסקי 2) הומאַניסטיש-נאַטור-וויסענשאַפטליכע ליצעאום ביים מענער גימנאַזיום א. נ. פון כאַלובינסקי 3) הומאַניסטישער ליצעאום ביים פרויען-גימנאַזיום א. נ. פון כאַלובינסקי.

לעבען די אַלגעמיינע בילדונג'ס-ליצעאומס וועט ענטשטעהען א מעכאַנישער ליצעאום ביי דער מלוכה'שער טעכנישער שולע.

אויך די פּריוואַטע גימנאַזיעס פון מאַריאַ נאַיל און „פשיאַטשול וויעדזי", וועלען האָבען דאָס רעכט צו שאַפען ליצעאומס פאַר אַלגעמיינע בילדונג.

הונדערט טויזענד זלאָטעס

אויף בוי - הלוואות אין ראַדאָם.

די באַמיהונגען פון דער אָרטיגער אָבטיילונג פון דער „באַנק גאָספּאָדאַרסטווא קראַיאָוועגאָ" און א דאַנק די אינטערווענצען פון דער היגער שטאָדט-פערוואַלטונג, איז געוואָרען צוגעטיילט הונדערט טויזענד זלאָטעס מיט'ן צוועק צו שטיצען די יעניגע אונטערנעמער, וואָס בויען-אויף פּריוואַטע וואָהנונגען.

אין די גרעניצען פון ערטיילטן קאָנטינגענט, וועט דער פונאנדערבוי-קאָמיטעט אָנהויבען אין די נאָהנסטע טעג פאַסען באַשלוסען וועגען ארויסגעבען הלוואות, וועלכע וועלען אין היינטיגען יאָהר ערטיילט ווערען אויף אויפשטעלען געמויערטע און געבויטע הייזער. פאָרצוג ביים באַקומען דעם קרעדיט, וועלען האָבען די, וועלכע האָבען שוין אין די פריהערדיגע יאָהרען אָנגעהויבען בויען הייזער מיט קליינע, אָדער מיטעלמעסיגע וואָהנונגען און זיי נישט געקענט פערענדיגען, ווייל זיי האָבען נישט געקריגען קיין הלוואות.

דאָס וועט האָבען א באַזונדערע באַדייטונג פאַר ראַדאָם, וואו עס שטעהען טיילווייז צעהנדליג נישט פערענדיגטע הייזער, וואָס זענען אויסגעבויט געוואָרען אין פערגאַנגענעם יאָהר און ווען די אייגענטימער ס'האָבען נישט געהאַט קיין געלד אויסצופיהרען די אינערליכע איינריכטונג.

דער מאַקסימום קרעדיט וועט זיין בערך 25 פּראָצענט פון דער סומע, וואָס באַטרעפט די הויז-בויאונג. פאַר דראָבנע בויאונגען קען די הלוואה נישט איבערשטייגען די סומע פון 4000 זל.

ס'וועלען אויך ארויסגעגעבען ווערען הלוואות אויף רעמאָנטען פון אַלטע הייזער. דאָ וועט די גרויס פון דער הלוואה דערגרייכען ביז 75 פּראָצענט פון די אַלגעמיינע רעמאָנט קאָסטען.

די הלוואות וועלען ערטיילט ווערען אויף היפּאָטעק-פערזיכערונגען און זייער פּראָצענט וועט אויסמאַכען 5¾ א יאָהר.

צו די ביטעס אויף הלוואות דאַרף ביי-געלייגט ווערען: 1) א באַשטעטיגטער בוי-פּלאַן 2) א קאַסטאַריס 3) היפּאָטעק-ציינגנישען.

לאַנג געזוכט אזעלכעס און געפאַקט אויפ'ן ערשטען שטאָק.

טעג האָב איך זיך געדרעהט און געקוקט אין די עלעגאַנטע „וויסטאַוועס" און געזוכט עפּעס אַזוינס, אַזעלכעס, וואָס כ'האָב אַליין נישט געוואוסט וואָס. דער פכת איז האַרט ביי דער טהיר און וואָס כּהוט מען דאָך און אַן'אַנצוג-סחורה אויף פסח מוז מען דאָך האָבען! צי זאָל עס זיין א דיפּלאָמאַטיש אויסאַרבייטונג און מיט א מיניסטאַרישען דעסען, עס זאָל עס כאָטש האָבען געטראָגען אויף א פּרעמיערע, עדוואַרד דער 8-טער. לסוף האָב גענומען רעזיגנירען פון זוכען און מיט אויסגעלאָשענע אויגען אַראָפּגעלאָזט זיך פון די ראַדאָמער עלעגאַנטע בולוואַרען, א בליק געטוהן עפּעס אויף א גאַנץ באַשיידענע „וויטאַוועס", האָט מיר א מוסטער און דוקאַ, א אָריגינעלער דעסעין א בליץ געטוהן, וואָס מיין כלה האָט מיר נעהאָט אנגעזאָגט אַזוינס און אַזעלכעס, דווקא געפּאַקט מיט מיין ווינש ביי דער פירמע ריכטמאַן רווינסקא 25, ווינש איהם אַ ישר כח פאַר מיין פרעהליכען פסח. 5

לאָמיר זיך טוישען!...

מאָנאָלאָג פון א ראַדאָמער ייד אין יאָהר 1937.

פון י. אבערזשאַנעק

נישטאָ קיין רעה, ס'זאָל דערפון נישט ארויסקומען א טובה — אזוי זאָגט אַנ'אַלט פויליש ווערטעל, און איך זאָג אויך אזוי. טאָמער וויל מען מיר טון א רעה קומט דערפון אַרויס א טובה.

אָקעגען וואָס זאָג איך דאָס? אָקעגען דער איצטיגער אקציע, „איבערצופיהרען די פויערים פון דאָרף אין שטאָט אריין" ליינענדיג דאָס אין דער צייטונג, האָט מיר א טיאָכקע-געטון אין הארצען: האָז וואָס מיינט דאָ דער פסוק? צי רעדט מען נישט אַמאָל וועגען דער שווינער און מייגען מיינט מען די שגיר?... וועט דאָס נישט אמאָהל אויסגיין צו מיין קאָפּ? טראַכטענדיג דערוועגען האָט זיך ביי מיר די מיינונג געענדערט.

שוטה בן פיקהאָלץ! וואָס פאַר א רעה? ווי פאַלסטו אויס? דערמיט איז מען דאָך גאָר אויסען דיין טובה. ווי אזוי? גאָר פשוט:

וואָס הייסט, מ'וועט ארויספיהרען די פויערים פון דאָרף אין שטאָט אריין? און ווער וועט בלייבען אין דאָרף? וועט מען די דערפער איבערלאָזען אויף הפקר? ווער וועט אַקערן? ווער וועט זייען? ווער וועט פלאַנצען? נישט אַנדערש, אז סוועט זיין אַנ'אויסטויש. מ'וועט אויסטוישען:

די פויערים וועלען קומען אין שטאָט אריין, און די יודען — אין דאָרף. דער פויער וועט ווערען א „קופּיעץ" און איך — א פויער!...

— חנה'לע — האָב איך די היינטיגע וואָך געזאָגט צו מיין ווייבעל — גרייט דיך צו!

— צו וואָס זאָל איך מיך צוגרייטען?

— האָט מיינע געפרעגט — צו דער „מלוכה" מיינסטו? כ'זאָל זיין א מלכה אויף פסח? כ'האָב שוין אַלץ צוגעגרייט דער קיסעל איז שוין אויסגעפרעסט. די וועש העגגט שוין אויפ'ן בוידעם. דער באָ־שט איז שוין איינגעשאָבן — כ'האָב אַלץ שוין צוגעגרייט!

— נישט דאָס מיין איך. נישט די מלוכה מיין איך. איך מיין, דו זאָלסט דיך צוגרייטען צו א ניי לעבען. מיר גייען אויף א ניי לעבען.

— וואָס הייסט? — האָט מיין יודענע אויף מיר אויפגעשטעלט א פּאָר אויגען — וואָס הייסט אויף א ניי לעבען. וואָס זענען מיר א טאָג נאָך דער חתונה, וואָס מיר גייען אויף א ניי לעבען?

— יאָ, חנה'לע, מיר גייען אויף א ניי לעבען. איך ווער א פּויער, און דו א פּויערטע.

— ביזט משוגע, צי דו האָסט ערשט ברעה משוגע צו ווערען? וואָס רעדסטו? וואָס איז דיר איינגעפאַלען?

— יאָ, אזוי איז עס. מיר גייען אין דאָרף אריין. די פּויערים קומען אין שטאָט אריין און מיר גייען אין דאָרף אריין.

— וועסט זעהען חנה'שי קרוין, וואָס פאַר א לאַכטיג לעבען מיר וועלען האָבען. מיר וועלען וואוינען אויפ'ן דאָרף. איך וועל אַקערען און דו וועסט מעלקען די קיה. ס'וועט זיין אזוי ווי אין פסוק שטייט: „הזורעים בדמעה ברינה יקצורו" — איך וועל זייען און דו וועסט שנידען...

— שטעל דיר נאָר פאָר חנהלע, וואָס פאַרא גן-עדן מיר וועלען האָבען. דו וועסט מעהר נישט דאַרפען קיין ליעטניסקעס. דו וועסט א גאַנץ יאָהר האָבען א ליעטניסקע, וועסט נישט דאַרפען קיין פיזשאַמעס, קיין קאָמפּיפלאָקעס, וועסט נישט דאַרפען קיין דאַנסינג, קיין קאָנצערטען, קיין פאַקצרס. שלאָפען וועסטו גיין מיט די הינער צוזאַמען. עסען וועסטו צו דער צייט און עסען וועסטו נישט קיין קרעמאָיוע טשאַסטקעלעך, נאָר קאַרטאָפעל מיט באָרשט, וויפיסקע ברויט, און דו וועסט נישט האָבען קיין גאַפּאָדען אויף דער גאַל, וועסט ניט ווי-סען פון קיין הויכען בלוט-דרוק, וועסט זיין א פּויערטע, און וועסט זיין געזונד ווי א ניסן!

איך וועל אויך האָבען א לאַכטיג לעבען. כ'וועל נישט שטיין מיט טוים-שרעק ביים סטראַגאָן, די פיס וועלען מיר גיט געשוואָלען ווערען שטייענדיג ביי מיין דערכצווייצנע קרעמעל, כ'וועל נישט צי-טערען פאַר די „נעסט" מיט די „בענ-דלעך". כ'וועל נישט מורא האָבען פאַרן סעקוועסטראַטאָר, פאַרטאָג וועל איך מיר איינשפאַנען דאָס סוס'ל און ארויס-פאָהרען מיט דעם פעסעל „שמן-זית" אַנ'ן פעלד אַריין, מיר וועלען האָבען א „שפּעכץ" — ס'וועט זיין מזל-ברכה!...

וועסט זעהען חנה'לע, איך וועל טראָגען א פּאָר ציגענע הויזען, דו א ליי-ווענטען קליידעל און א פּאָר טרעפּעס. וועסט נישט אויסדרייען דיינע פיס אין די קאָלישאָווקעלעך מיט די אויסגעהויל-

צוויי יודישע אינסטיטוציעס האבען קוים זוכה געווען צו דער גדולה און אויך געגען דעם איז אין שטאדט-ראט אנ'אפאזיציע געווען אפילו.

אויף דער זיצונג פון שטאדט-ראט פאראכטאגען דאנערשטאג איז צווישען אנדערע פונקטען אויפן טאג-ארדנונג, אויך געשטאנען די פראגע צון צוגאב-בודושעט פארן פערגאנגענעם יאר 1936.

דער צוגאב-בודושעט (בודושעט דאדאטקאווי) נעמט זיך דערפון, וואס נאכ'ן אנגענומענעם נארמאלען בודושעט קומען אונטער פערשידענע אויסגאבען, וואס האבען נישט געקענט פאראויסגעזעהן ווערען אין פריהעריגען פרעלימינאריום, אבער צוליב זייער וויכטיגקייט מוזען זיי בעריקזיכטיגט ווערען און איינגעגלידערט ווערען צווישען די אלע שוין בעשטעטיגטע אויסגאבען פון דעם לויפענדען יאהר.

דער סיסטעם פון צוגאב-בודושעט איז א רעכטליכער און ווערט אנגעווענדעט אין אלע קאמונאלע און זעלבסט-פערוואלטונג'ס-אינסטיטוציעס. ס'איז נאר איין אונטערשיד, וואס ביים נארמאלען בודושעט-פרעלימינאר ווערען פריהער פעסטגעשטעלט די אלע פאזיציעס פון די הכנסות און הוצאות און דערנאך בעשטעטיגט פון גאנצען פלענום אויפן ראט, און ביים צוגאב-בודושעט דאגעגען ווערען די אויסגאבען אויסגעפיהרט צו זייערע אייגענטליכע צוועקען און ערשט דערנאך קומט די שטאדט-פערוואלטונג מיט א בעריכט צום ראט, פארשטעלענדיג אויף וועלכען סמך דער צוגאב-בודושעט איז געקומען אלס נישט-פאראויסגעזעהענע נויטווענדיגקייט, און ווענדעט זיך נאך אנ'אפראבאטע פון דער פלענארע ראט-זיצונג. דער ראט קען דיסקוטירען, אבער קיינמאהל נישט ארויסטרעטען געגען א צוגאב בודושעט מיט דער קריטיק, אז דאס איז נישט בעזעצליך, ווייל ווי געזאגט, איז עס אין הסכם מיט'ן געזעץ.

דער צוגאב-בודושעט פון דער ראדאמער שטאדט-פערוואלטונג האט בעזירט אויף די זעלבע רעכטליכע יסודות, וואס אלע בודושעטען פון דעם מין. דארט איז נאר געווען איין „עבירה", וואס אין איהם זענען געווען אריינגעשטעלט נישט מעהר און נישט ווינציגער, ווי אזש גאנצע צוויי סובווענצען פאר יודישע אינסטיטוציעס. אויף דער אינטערווענץ פון די יודישע ראטמענער, האט די שטאט-פערוואלטונג געפינען פאר בערעכטיגט און צוועקמעסיג אויסצוצאהלען צווישען אנדערע וויכטיגע שטאטישע הצטרכות'ן אויך 1000 זל. פאר יודישע אינסטיטוציעס: 500 זל. פאר דער „עזרה" און 500 זל. פאר „טאז".

דאס איז געווען דער איינציגער „חטא" פון צוגאב-בודושעט און טאקע אין דעם האבען זיך אנגעכאפט די צוויי ענדעקישע ראטמענער, די אדוו. גאיעווסקי און שחיאנטקאווסקי, וועלכע זענען געווען געגען, האלטענדיג, אז דער מאגיסטראט האט די יודישע אינסטיטוציעס נישט געברויכט אויסצאהלען די „ריזיגע" סומע פון טויזענד זל. פאר זיי איז רעכט, אז מ'זאל נישט אויסצאהלען אפילו א גראשען, מעג דער שטאדט-בודושעט דערגרייכען אין די מיליאנען און אפילו געדעקט ווערען פון העכער 40 פראצענט פון יודישע צאהלער. ס'איז זיך נאר צו ווינדערן, וואס די פראקציע פון דער סאנאציע אין שטאדט-ראט האט אויך געשטימט געגען די אויסגעצאהלטע סובווענצען פאר די צוויי יודישע אינסטיטוציעס. און בלויז דער פעפעסישער וויצע-פרעזידענט אינזש. ראדאמסקי איז ארויסגעטרעטען אין פערטיידיגונג פון די צוויי יודישע סיבסודיעס, ערקלערענדיג, אז די צוויי דערמאנטע יודישע אינסטיטוציעס פערגרינגערען אין א בעדייטענדע מאס מיט זייערע וואהלטעטיגע אקציעס דער אבטיילונג פון „אפיעקע ספאלעטשנע", וועלכע וואלט אהן זיי געהאט נאך א גרעסערע צאהל אינטערעסאנטען, וועמען זי וואלט געמוזט אנטקעגענקומען מיט הילף.

בעת דער אבשטימונג זענען די צוויי יודישע סובווענצען בעשטעטיגט געווארען דורך דער מעהרהייט שטימען פון די פ. פ. ס. און פון דער יודישע קאלא.

אזוי האט מען געמוזט היינט אויסקעמפען טויזענד זל. פאר צוויי יודישע סובסידיעס, בעת אמאהל האבען אלע יודישע אינסטיטוציעס געגאסען פון סובווענצען פון דער שטאדט-פערוואלטונג ביי יעדען בודושעט. אפילו דער ארגומענט, אז דערמיט קומט ארויס א פערלייכטערונג פאר דער „אפיעקע ספאלעטשנע" וועלכער ס'וואלט אפשר, אהן דער עגזיסטענץ פון די דאזיגע יודישע הילפ'ס-אינסטיטוציעס, געברויכט קאסטען טייערער פון טויזענד זל. א יאהר, שוין נישט רעדענדיג פון אייגענעם זעלבסצוועק פון די יודישע אינסטיטוציעס — אפילו אזא מאטיוו האט נישט געקענט איבערצייגען די געגנער, צווישען וועלכע ס'האבען זיך אויך געפונען דאס מאהל אזעלכע ה"ה, וואס האבען אמאל אנערקענט די גערעכטיגע יודישע זאך, ארויסווייזענדיג פערשטענדניש און א ליבעראלע בעציהונג צו יודישע פראגן.

ס'איז ביי דער געלעגענהייט כדאי צו דערמאנען דעם טרויעריגען מצב פון „לינת-הצדק", אויך אנ'אינסטיטוציע אזא וואס „יוירענטשעט" נעגוג דער „אפיעקע ספאלעטשנע" ביים מאגיסטראט. זייענדיג דארט היינטיגע וואך אויף א זיצונג האט פשוט ארומגענומען א שוידער. די אינסטיטוציע איז שולדיג 500 זל. פאר דאקטוירים, יואס נעמען גראשענס, אין די אפטייקען פאר רעצעפטען און דעם פערסאנאל פון דריי מענשען, יואס נעמען אויך קארגע גראשעדיגע פענסיעס און צוליב אזא „גרויסען" דעפיציט, וואס טרעפט זיך נארמאל, העכסטענס צוויי מאל אין יאהר, שטעהט פאר, אז דער לינת זאל זיך פערמאכען. איז וואס וואלט געווען די עוולה, ווען אויך אזא אינסטיטוציע בעקומט א סובסידיע פון מאגיסטראט? ווען מ'זאל אויף איין מאמענט דענקען לאגיש און אביעקטיוו. וואלט מען גאנץ איינפאך געקענט קומען צום אויספיהר, אז א דאנק דעם לינת-הצדק ווערט אראבגענומען פון דער „אפיעקע ספאלעטשנע" א גרויסער בעלאסט פון אויסגאבען, ווייל אהן איהם וויפיעל מענשען, וואלטען זיך דאן געמוזט ווענדען צו דער אפיעקע ספאלעטשנע" נאך מעדיצינישע הילף? צי וואלט עס טאקע געווען א פערברעך ווען אזא און עהנליכע אינסטיטוציע בעקומען פון דער שטאדט-פערוואלטונג בעשיידענע סובסידיעס?

מכה די בנינים פון די ראדאמער געריכטע.

צום פרעזעס פון ראדאמער קרייז-געריכט אדאם באבקאווסקי האט זיך געווענדעט א דעלעגאציע פון הויזווירטען-פעראיין, וועלכע האט איהם איבערגעגעבען א מעמאריאל אין דעם ענין פון די נישט ענטשפרעכענדע געריכט'ס-געביידעס אין ראדאם.

פרעזעס באבקאווסקי האט קאמוניקירט דער דעלעגאציע, דאס אין די נאהנסטע טעג פאהרט ער וועגען דער דאזיגער אנגעלעגענהייט קיין ווארשא מיט'ן צוועק צו מאכען געהעריגע בעמיהונגען אין בילדונג'ס-מיניסטעריום.

אין דער דעלעגאציע האבען זיך צווישען אנדערע אויך בעטייליגט די צוויי יודישע הויזווירטען ד"ר יאקוב מינסקי און ה' דוד קארמאן.

טע הויכע קלעצער ווי שטאלצען, יועסט נישט טראגן קיין זיידענע פאנטשאשקעס מיט סטושאלקעס, דיין לייב וועט נישט זיין איינגעקלעמט און איינגעצויגען, דו וועסט נישט דארפען האבען קיין זגראבנע טאליע און אויף כפרות וועסטו דארפען די „ליניע". די הינער וועלען לייגען אייער, די קיה וועט זיך קאלבען מיר וועלען נישט וויסען פון קיין וועקסלען, פון קיין פראטעסטען, פון קיין אבראטאווע, דאכאדאווע, לאקאלאווע, פון קיין רעקורסען, פון וועזוואניעס אין אדוואלאניעס. ס'וועט זיין ליהודים!...

און ווער שמועסט, אז ס'וועט קומען פסח-צייט ערב דעם דאטשע-סעזאן, וועלן מיר אויסווייסען די כאטקעס, מיר וועלען אויספוצען די פערד - שטאל כדי אהין ארייגצולאזען— די ליעטניקעס און ווער מיינסטו, וועט קומען דינגען לעטניסקעס? טאקע זיי, די געוועזענע פויערים, וואס זענען געווארען „קופצים". זיי וועלען צו אונז קומען דינגען לעטניע מיעשקאניעס און מיר וועלען שטיין אין גרויסען.

„צא קאשטאיע טא דזשורא? — וועט פרעגען די ליעטניטשקע.

— „שזשיסטא זלאטיך ז'גורי פלאטשיטש"

— וועל איך ענטפערען.

טאמער יועט זי נעמען ציהען מיט דער נאז: „זא דראגא", וועל איך זי ארייגפיהרען אין די קיה-שטאל.

— „טו פאני מא זא דוויעשטשע זלאטיך"...

יועט זיך די ליעטניטשקע נעמען בעטען:

— „פאניע גאספאדאזשו ניע מאגען".

איך וואוין אויפ'ן וואהעל אין אנ'ענג בוידעם-שטיבעל. די קינדער ווערן דערשטיקט פון דעם. אויך דער דאקטאר זאגט, אז זיי מוזען האבען פאוויעטזשע, אין דער שטאט קאן מען דעם אטעם נישט כאפען. קיין גליקען פון דעם סטראגאן האט מען אויך נישט — אזוי וועט טענה'ן די געוועזענע פויערטע און איצטיגע „קופצאווע", און איך, מעשה פויער, וועל איך מיך האלטען וגיי דאס מייניגע:

— „טאק קאסטאיע"!..

— איצט שפעטער וועלען מיר דאך האבען א „זשאב". ווען די ליעטניקעס וועלן וואוינען ביי אונז אין דארף וועלען מיר פון זיי שינדען די הויט. די קיה, אנשטאט מילך, וועט זי געבען — באווארקע, מעהר וואסער ווי מילך. אנ'איי וועט זיין א פריליאנט, פאר א פיעטרישקעלע, א מיירעל, וועט מען געהמען אביסעל ברייטער. די ליעטניטשקעס זענען נישט חולה צו באצאהלען. דאס ביסעל „פאוויעטזשע" וועט זיי אויספאלען באקעס. נאך די ערשטע צוויי חדשים, אז מ'וועט זיי שוין האבען גוט אויסגעפלומפט, וועט מען זיי ביינאכט נעהמען סטראשען. רייסען ביי די לאדענס וועלען זיי אנטלויפען ווי דער שווארצער פעפער וואקסט, צוריק אין שטאט אריין מיר וועלען האבען אפגעשוימט ס'ביסעל כסף און מיר וועלען לאכען אין די פויסטען אריין:

אוי, האט מען די שטאטישע יאלדען אפגעציפט!—

נאך יעדען זומער, וועלען מיר שטעלען א נייע כאטקע, צוקויפען נאך א בהמה, נאך א פערד. דער פויער וועט זיין א „קופיעץ" און איך א — פויער!

— הכלל חנה'לע, נישט געזארגט, גאט פארלאזט נישט. פון יעדער רעה קומט ארויס א טובה, און אויך פון דעם איבערפירען דעם פויער אין שטאט אריין, וועט פאר מיר זיין א טובה, איך ווער אויס שטאט-מענש — איך גיי אין דארף אריין!

מיין יודענע האט מיך אויסגעהערט מיט קאפ, און צום סוף האט זי געזאגט:

— יעקעלע, ביזט גערעכט! איך בין מסכים, אז דו ביזט געווען א סוחר, בין איך געווען א סוחר'טע, און, אז דו וועסט זיין א פויער, וועל איך זיין א פויערטע, אז דו וועסט טראגען ציגענע הויזען, וועל איך אנטון טרעפעס, אז דו וועסט דיך נעמען צום אקער-אייזען, וועל איך מעלקען די קיה.

— א געזונט אין דיינע ביינער אריין!

— האב איך ארומגעכאפט מיין יודענע און זי גענומען קושען וואס זי איז מסכים צו ווערען א פויערטע.

באקומענדיג מיין חנה'לעס הסכמה, בין איך גלייך ארויס אין דארף אריין צו מיינעם א באקאנטען פויער, וואו איך וואוין שוין עטליכע יאהר אויף ליעטניסקע, מיט איהם אונטערהאנדלען:

— פאניע וואלענטי, כ'בין געקומען צו אייך מיט א פראפאזיציע.

— „צא נא פסיקלאד?" — האט דער פויער געפרעגט.

האב דא איך פאר איהם אנטוויקעלט מיין פלאן, אז איך וויל מיך מיט אים טוישען. איך גיב איהם אוועק מיין סטראגאן וואס איז א „זלאטי אינטערעס", איך טרעט איהם אפ דעם גאנצען „ארכיוו": נאקאזען וועקסלען, פראטעסטען, אדפיסען פון רעקורסען, אדוואלאניעס און אנדערע „ווארשאשטשאווע" פאפירען, דערפאר גיט ער מיר אוועק זיין גאספאדארסטווע, די ערד, כאטקע, דעם לעבעדיגען אינווענטאר וכדומה. ער ווערט א „קופיעץ" אין שטאדט און איך א פויער אין דארף.

האט מיך דער פויער אבגעמאסטען פון קאפ ביז פיס, האט א דריי געטוהן ביי די וואנסע און געזאגט:

— „פאניע, טשי פאן זוואריאחאל?"

„בא טו מי זלע? יעדוש פאן ז'באגיעם אי באסטא!"

האב איך מיט איהם גענומען טענה'ען:

— „פאניע וואלענטי, פשעטשעש טאק פישאן ח'גאזעטאך?..

— „ניעך פיסאן דא יוטרא" האט דער פויער געענטפערט — יא מאחיע, זע כלאפ ניגדי ניע בענדזיע קופצעם, א קופיץ ניגדי ניע בענדזע כלאפעם — א וואו!...

ווי איהר זעהט רבותי, איז נישט געווארען פון עסק. איך האב געוואלט, מיין חנה'לע האט מסכים געווען. איך האב מיך געוואלט טוישען מיט'ן פויער, נאר ער מיט זיין פויערישען שכל האלט, אז א פויער קאן נישט זיין קיין סוחר און א סוחר קאן נישט זיין קיין פויער.

רבותי, איהר זענט מיינע עדות, איך וויל מיך טוישען!

מאיר הערץ

דער קרבן-פסח.

א פאלקס - מעשה'לע.

די מעשה האט פאסירט מיט א סך יאהרען צוריק.

ערגעץ אין א שטעדטעל האט געוואוינט א גרויסער צדיק. ווען ער איז נפטר געווארען, האט מען, ווי דער שטייגער איז, געוואלט מאכען פאר רבי איינעם פון זיינע איבערגעבליבענע זיהן אבער דא האט מען אומגעריכט צווישען די כתבים, וואס דער אלטער צדיק האט איבערגעלאזט, אויך געפונען א צואה, אין וועלכער עס איז געשטאנען, אז דער ממלא-מקומו זאל זיין עפעס איינער א יאסעל, — פון דעם און דעם שטעדטעל.

ס'איז געווען א גרויסער פלא. עולם האט געקוועטשט מיט די פלייצעס: וואס פאר א יאסעל? ווער איז ער דאס אזעלכער? נישט קיין רבי, נישט קיין רב — און בכלל ווייסט נישט קיינער, ווער דער איז. וואס זאל דאס בעדייטען? אט האט דאך דער צדיק איבערגעלאזט אייגענע זיהן, לומדי-תורה, פרומע און כשר'ע יודען, היינט צו-וואס גאר ראפטום געהן זוכען עפעס א יאסעל דארט אין דער פרעמד? האט מען נאכאמאל ארייגעקוקט אין דער צוואה, אבער דארט איז פארט געשטאנען, אז דער נפטר ערלויבט נישט בשום אופן קיינעם צו פערנעהמען זיין רבי'שע שטוהל, סיירען יאסלען פון דעם און דעם שטעטל.

מילא, אז ס'איז אזוי דער בפירוש'ער רצון פון אלטען צדיק — האט זיך שוין קיינער נישט געוואגט אנטקעגענצושטעלען און די עדה יודען, אפילו דעם אלטען רבינ'ס זיהן אליין, האבען בעשלאסען צו שיקען שליח'ים אהין, אין יענעם שטעדטעל, אויפצוזוכען יאסלען און איהם מאכען פאר דעם רבינ'ס ממלא-מקום.

געקומען אין שטעדטל — הויבט מען זיך אן נאכצופרעגען, צי עס געפינט זיך דארט נישט א חשוב'ער מענש מיט'ן נאמען יאסעל, א למדן, א ירא-שמים. דאס שטעדטל קוקט-אן די שליחים ערשטוינט און פון אלע זייטען עגטפערט מען, אז אזעלכער איז דא כלל נישט בנמצא. די שליחים ווילען שוין באלד זיך אומקעהרען אהיים, אבער זיי זענען זיך מישב. זיי ווילען אפשר בלייבען נאך א פאר טעג. אז דער אלטער צדיק האט בעפוילען — איז דאך נישט שייך. מסתמא האט ער געוואוסט, וואס ער זאגט; פרעגט מען זיך ווייטער, אפשר וואט עמיצער פארט געזעהן א יאסלען? אפשר וואט מען כאטש געהערט אין שטעדטעל פון אזא איינעם? זאל שוין זיין באדיי א פראסטער יאסעל — אבי א יאסעל. שטעהט דאס שטעדטל און לאכט. עפעס מאדנע מענשען, אט די פרעמדע יודען. לסוף וייזט מען זיי אן אויף עפעס א בארוועסען, אבגעריסענעם יוד, וואט אלע רופען איהם: יאסעלע תם. דער דאזיגער יונג איז דער שעירלעזואל פון גאנצען שטעדטעל, דער שיקיונג — מען פערשטופט מיט איהם אלע לעכער. דעם טראגט ער האלץ, יענעם — וואסער, און וואס גאר איינער וויל — שאפט ער מיט איהם, ווי מיט זיינס א קנעכט.

קוקען אן די שליחים דעם מאדנעם נפש און איינער פרעגט דעם צווייטען: וואט זאגסטו צום ממלא-מקום? ווי געפעלט דיר דער רבי? זענען די שליחים טאקע ענטוישט, אבער זיי מאכען נישט מעהר קיין שאלות און מען איז מודיע יאסעל תם, אז מ'איז געקומען נאך איהם, ער זאל פאהרען אין יענעם און יענעם שטעטל ווערען רבי. ווערט יאסעל, וואס איז בטבע א שווייגער, א שטילער, מיטאמאל משונה-ווילד, צעטאנצט זיך ווי א צעברויזטער שטורם, לאזט זיך לויפען איבער'ן מארק און שרייט מיט'ן גאנצען כוח:

— א רוח אין אייער טאטענס-טאטען! איהר האט שוין נישט פון וועמען חוזק צו מאכען נאר פון מיר, דעם בארוועסען יאסעל? און ווער וועט האלץ האקען און וואסער טראגען פאר'ן שטעטעל? זוכט אייך אויס א צווייטען. שענע צייטען, כ'לעבען! יאסעל תם — א רבי! כא-כא!

זענען אבער די שליחים צוגעשטאנען און פשוט זיך געבעטען: „ר' יאסעל, ר' יאסעלשי! דער צדיק האט אזוי בעפוילען פאר דער פטירה. ער האט א צוואה איבערגעלאזט און אויף אייך, ר' יאסעל אנגעוויזען... פאהרט-ושט מיט אונז, יאסעל. קומט אין אונזער שטעטל!

— די מענשען זענען דאך משוגע געווארען! טשעפעט זיך אב פון מיר, אז נישט — וועל איך אייך פון שטעטל ארויסיאגען! — האט זיך שוין יאסעל תם צעבייזערט.

אבער די שליח'ים האבען נישט אבגעלאזט און איהם געוויזען די צוואה. יאסעל האט זיך אלץ נישט געלאזט צורעדען. ערשט, אז דאס שטעטל האט זיך ארייגעמישט און נאכ'ן איבערליינען די צוואה שווארץ אויף וויס, גענומען איהם טראשען, אז באט ער וועט ניט פאהרען מיט די יודען און ווערען רבי, וועלען זיי איהם ארויסטרייבען פון שטעטל, אדער בינדען און איהם ארייגווארפען אין קוגע ארייין — ערשט דאן איז יאסעל געווארען ווייכער און איז מרוצה געווארען צו ווערען רבי.

פאר'ן אוועקפאהרען האט ער זיך נאך אלץ געבעטען ביים שטעטל:

— יודען, וואס ווילט איהר פון מיר האבען? איך בין דאך נישט ראוי! ווי קומט צו מיר רבי'שאפט? האט רחמנות אויף מיר און לאזט מיך אב. איהר קאנט דאך מיך!

אבער דאס שטעדטל האט אויף איהם גוט אנגעשריגען:

— רעד נישט קיין סך און זיי נישט קיין תם! אז מען הייסט — זאלסטו פאלגען. פעגסט זיין א סנאפ שטרוי... מסתמא דארף אזוי זיין. ניין, איצט ווייזט אויס, אז דאס האסטו זיך אזוי אליין געמאכט פאר א תם. פון היינט אן וועסטו שוין נישט הייסען יאסעלע תם, נאר — דער רבי ר' יאסעלע!

יאסעלע האט לסוף מככים געווען און איז געפאהרען אין יענעם שטעטל, געווארען דער ממלא-מקומו פון דעם אלטען צדיק.

און אט דא הויבט זיך ערשט אן די ריכטיגע מעשה.

אין שטעדטעל, וואו יאסעלע איז נעווארען רבי, זענען די יודען שטארק גע'רודפ'ט געווארן פון די נישט-יורישע שכנים. צומייסט האט זיי אנגעטהון געבערענעט צרות דער פריץ. ער האט אויף זיי אויסגעקלערט כל'ערליי בלבולים און האט פערשאפט די שטעדטעלדיגע יודען גרויסע יסורים.

האט דער פריץ אויך געהאט איינגעפיהרט א גזירה-רעה, אז יעדען פסח, אין דער ערשטער סדר-נאכט, מוז קהל שיקען איין יוד אויפ'ן מארק פלאץ. דארט איז שוין געווען פערזאמעלט א המון פויערים, אויסגעשטעלט אין צוויי רייהען, און צווישען די רייהען האט דער יוד געמוזט אדורכגעהן. דערביי האט מען איהם געשלאגען און בעווארפען מיט אייזענס, דרענגער, שטיינער, העלצער... נישט געווען דער פאל, אז דער יוד זאל פון אזא גיהנום ארויס א לעבעדיגער.

די דאזיגע גזירה האט דער פריץ פערטראכט אט פארוואס: ער האט געהאלטען אין איין שרייען, אז יודען נוצען אויף פסח קריסטליך בלוט, און היות מען ווייסט נישט פון וויפיל קריסטליכע קינדער די יודען צאפען בלוט, על כן מוזען די יודען וועניגסטענס געבען איין קרבן — בלוט פאר בלוט.

האבען די יודען געקרעכצט, אבער קיין עצה האבען זיי נישט געהאט און יעדעס יאהר האבען זיי געמוזט געבען א קרבן פסח... דערביי איז אויך איינגעפיהרט געווארען א גורל, דאס הייסט, אז יעדען ערב-פסח האט מען געווארפען א גורל און אויף וועמען ס'איז אויסגעפאלען — יענער האט געמוזט ווערען דער קרבן.

אין ערשטען יאהר, ווען יאסעלע איז געווארען רבי, האט מען, ווי ס'איז שוין געווען דער טרויעריגער מנהג, אויך געווארפען ערב פסח א גורל. איז דער גורל געפאלען נישט אויף קיין אנדערען נאר אויף ר' יאסלען אליין, דעם ממלא מקום פון אלטען צדיק.

ווערט דאך אין שטעדטעל א רעש. וואס הייסט? דער רבי אליין וועט זיין דער קרבן.

ניין, דאס וועט נישט געשעהן. יעדע איינער איז גרייט געווען צו פערבייטען דעם רבי'ן. אבער ווען ר' יאסעלע האט דאס דערהערט — האט ער אליין צווויסען געגעבען, אז קיינער טאר איהם נישט אויסקויפען און אויב מן השמים וועט מען אזוי גוזר-זיין און מ'וועט איינגעפונען, אז דער פריץ דארף אזוי צו טהון, דאן וועט ער דער רבי, אליין זיין דער קרבן פאר'ן כלל-ישראל. אבער ער גלויבט, אז אין הימעל איז מען נישט מסכים מיט'ן רשע, דעם פריץ און ער בעט דעריבער, דאס שטעדטעל זאל אויפהערען טרויערען. יעדער זאל אהן שרעק און פחד, ווי קיינמאל גארנישט זיך צוגרייטען צום סדר.

האבען יודען געשטוינט און געפרעגט איין איין ציטערניש:

—ס'טייטש, הייליגער צדיק! אזוי איז דאך שוין אלע יאהר, און וויבאלד מיר וועלען איצט נישט בעשטימען, וועלכער יוד ס'זאל זיין דער קרבן פסח, וועלען דאך די פויערים זיך א לאז-טהון אין שטעדטעל אריין און אויסקוילען אלע יודען. וועט דאך זיין ערגער! אייך, הייליגער רבי, ווילען מיר נישט לאזען געהן אויפ'ן מארק. אבער פון אונז וויל דאך יעדער יוד נעהמען אויף זיך באהבה דעם דאזיגען גורל.

— שווייגט און רעדט נישט קיין סך, — האט דער רבי ר' יאסעלע אויסגעשריגען. — געגוג שוין יודישע קרבנות! איך בין טאקע נישט מעהר ווי יאסעלע תם, אבער איך קאן נישט און וועל נישט מסכים זיין דערויף! דערויף האט מיך דאך דער אלטער צדיק אויפגעקליבען, איך זאל מבטל-מאכען די גזירה!

האט דער עולם שוין מעהר נישט איבערגעפרעגט, פערשטאנען, אז דאס איז מן-השמים, און געגאנגען זיך גרייטען צום סדר.

ווען ס'איז צוגעפאלען די פסח-נאכט און פון די דערפער ארום האבען אנגעהויבען זאמלען זיך מחנות פויערים אויפ'ן מארק, האט יאסעלע געשיקט א שליח צום פריץ און איהם מודיע-געווען אז היות ווי דער גורל איז היינטיגען פסח געפאלען אויף איהם, על-כן בעט ער איהם, אז איידער ער וועט געהן אויס'ן מארק, זאל איהם דער פריץ אויפנעמען ביי זיך אין פאלאץ, וואו ער וויל מיט מיט איהם א שמועס טהון.

דער פריץ האט איינגעשטימט און פאר חצות איז יאסעל אוועק אין פאלאץ.

דער פריץ, דער שונא-ישראל, האט אנגעקוקט פון דעם גייעם גאסט און זיך געקוויקט מיט'ן געדאנק, אז באלד וועט מען דעם יודישען צדיק נעהמען שלאגען און שמייסען צום טויט...

יאסעלע האט דאן געפרעגט דעם פריץ צי גיט איהם זיין אמונה דאס רעכט צו פייניגען מענשען.

— מענשען נישט, אבער יודען — יא, — האט דער פריץ בייז געענטפערט.

— יודען זענען די שונאים פון גאט!

יאסעלע האט אויפגעהויבען דעם קאפ געווענדעט זיינע בליקען צום הייליגען בילד, וואס איז געהאנגען אויף דער וואנד און געזאגט:

— איך בעט דיך, זאג מיר: איז דאס אמת, אז דו האסט געגעבען רשות דעם פריץ צו פייניגען אומזיסט די יודען?

דאס הייליגע בילד האט זיך גערירט פון ארט, אראבגעשוועבט פון דער וואנד און ארייגשטעלענדיג זיך צווישען דעם פריץ און יאסלען, האט עס זיך צורעדט אויף מענשען-שפראך:

— ניין, ס'איז נישט אמת, איך האב דאס נישט געהייסען, וועסט געשטראפט ווערען דערפאר. איך האב נישט ערלויבט צו טהון יודען קיין שלעכטס...

און דאס בילד איז צוריק ארויף אויף דער וואנד.

דער פריץ איז געווארען שטארק איבערראשט. א רגע איז ער געשטאנען בלייך ווי די וואנד.

אנ'איבערגעשראקענער, א פערציטערטער איז ער דאן געפאלען אויף דער קניה פאר יאסעלען און געבעטען ביי איהם, ער זאל איהם מוחל זיין...

און פון דעמאלט אן איז אבגעשאפט געווארן די גזירה — און אלץ אין זכות פון ר' יאסעלען, דעם הייליגען תם...

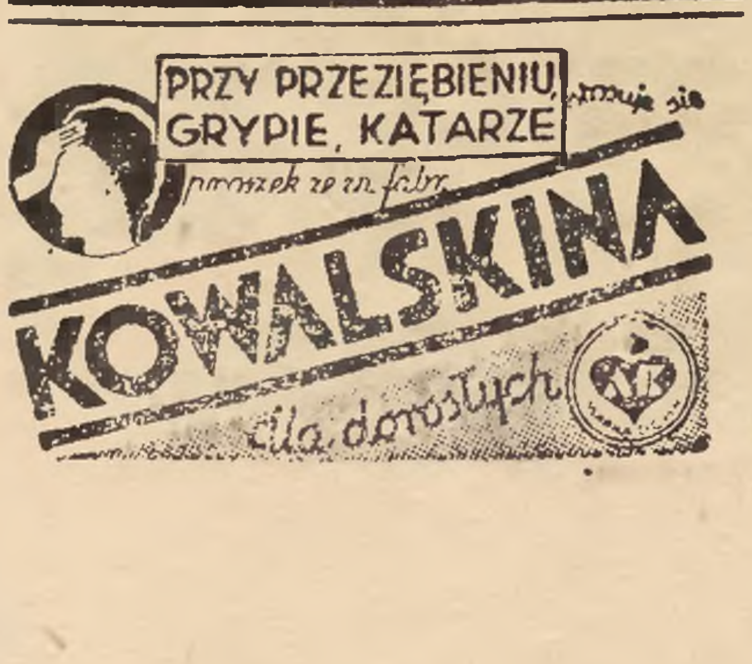

וואס מיר ווייסען נישט.

פון אונזער וויענער קארעספאנדענט

א) פאר וואס איז אזא יקרות?

אין פארשידענע צייטונגען פון דער גאנצער וועלט זענען פארהאנען ידיעות וועלכע ווערען געדרוקט מיט גאנץ קליינע אותיות, ערגיץ וואו, אין א רובריק וואס יוערט כמעט גאר נישט געלעזען, כאטש די דאזיגע ידיעות זענען דוקא זעהר טשיקאווע און ס'איז ווערט זיך מיט זיי צו באשעפטיגען.

אט למשל ווערען מיר געוואהר אויס א סטאטיסטיק, אז אין יאהר 1936 האט מען אין דרום-אמעריקע פארברענט צוויי מיליאן טאן קיקוריס. מ'האט דערמיט געהייצט די לאקאמאטיוו פון די דארטיגע באהנען, ווייל מ'האט מורא געהאט, וויבאלד דער קוקוריס (מייט) וועט קומען אויפ'ן מארק, וועט מען איהם מוזען פארקויפען ביליגער און מ'וועט קאליע מאכען דעם פרייז...

אין דרום-אמעריקע האט מען אין לעצטען יאהר געקוילעט זעקס הונדערט טויזענט קיה און מ'האט מיט זיי געמיסטיגט די פעלדער, ווייל ס'איז געווען א „נעפאהר" אז מילך און פוטער זאלען ביליגער ווערען... אויס דעם זעלבען גרונד האט מען דארט יעדען טאג אריינגעגאסען אין ים מעהר ווי צוויי הונדערט טויזענד ליטער מילך...

אכט מיליאן זעק קאווע, דאס הייסט מעהר ווי די העלפט פון דער גאנצער פלאנטאציע, האט מען אין לעצטען יאר אין בראזיליע אריינגעווארפען אין ים, בכדי קאווע זאל ניט פאלען אין פרייז... מ'האט שוין אפילו ערפינדען מאשינען אזעלכע, וואס פארניכטען די קאווע אויף די פעלדער, זי זאל ניט וואקסען און מ'זאל פערשפארען די ארבייט זי צו שטפן אין ים אריין...

אין קאליפארניע האט מען אין יאהר 1936 אריינגעווארפען אין ים מעהר ווי צעהן מיליאן מאראנצען, מ'זאל זיי ניט מוזען ביליג פארקויפען. —

אויס דעם זעלבען גרונד האט מען אין פלארידא געלאזט פארפוילען מעהר ווי אויף צעהן העקטאר פעלד, ערדבעערען (פאזיאמקעס).

אין קאנאדא האט מען אין 1936 פערברענט ערך צעהן טויזענד טאנען ווייץ, ער זאל חלילה ניט קאליע מאכען דעם פרייז. אין אויסטראליע האט מען מיט דער דארטיגער וואל פון די שאף געברוקירט די שטראסען.

אין אונגארן זענען פארפוילט געווארן אין יאהר 1936 הונדערט טויזענדער קילאס מארילען (אפריקויזען), ווייל מ'האט זיי ניט געוואלט פארקויפען ביליגער...

אין דענעמארק האט מען געקוילעט פינף און צוואנציג טויזענד קיה, זיי זאלען ניט קאליע מאכען דעם פרייז...

דאס פלייש האט מען געלאזט פערדארבען און דערנאך האט מען עס פערארבייט אויף מיסט פאר די פעלדער

אט דאס איז נור אנ'אויסצוג פון יענע גאנץ גרויסע חערטען, וואס זענען אין יאהר 1936 פארניכטעט געווארען אין א צייט, ווען הונדערט טויזענד מענשען אויף דער גאנצער וועלט געהען אויס פון הונגער.

ב. וויפיל מענשען לעבען פונם אויטא.

איינע פון די גרעסטע ערפינדונגען פונם ניינצעטען יאהרהונדערט, איז געוויען בלי שום ספק דער אויטאמאביל. סוף 1936 זענען אויף דער גאנצער וועלט געווען פארצייכענט 36 מיליאן אויטאמאבילען. (דארונטער בלויז 7 מיליאן אין איירא פע) וויפיעל מענשען לעבען פון די אויטאמאבילען? סטאטיסטיקער האבען בארעכענט, אז פון יעדן אויטא לעבען פיר מענשען. דאס איז נישט קיין סך ווען מ'בערעכענט קודם כל די בערגארבייטער וואס געווינען דאס ערץ, דערנאך די מענשען וואס פאראבייטען דאס צו שטאל און אייזן, די קאנסטרוקטארען, די אינזשיניערען, בעאמטע און ארבייטער אין די אויטא-פאבריקען און אין די פאבריקען וואס מאכען די פערשידענע טיילען פון די אויטאס, די הענדלערס און זייערע אנגעשטעלטע, די פערשידענע ווערקשטאטען וואס בעסערען אויס די אויטאס, די שאפערען, די גאראזשען און זייערע מענשען, און נאך א גאנצע רייה מענשען וואס זענען זיך מתעסק מיט דער אויטא-אינדוסטריע. רעכענט מען דאס אלעס צונויף, קומט מען דארויף, אז די צאהל פון פיר מענשען אויף יעדען אויטא, איז נישט צו גרויס.

ג. וויפיעל איז א מיליארד?

עס רעדט זיך אזוי לייכט: א מיליארד אבער ווי ווייניג מענשען ווייסען, וויפיל א מיליארד איז. אין דעם 1937 יאהר וועלכען מיר רעכענען איצט, זענען קיים אריבער א מיליארד מינוטען. ווען עמיץ זאל למשל האבען א מיליארד דאלאר און זאל אויסגעבען דערפון יעדען טאג טויזענד דאלאר, וואלט ער געמוזט לעבען 2637 יאהר, ער זאל קענען אויסגעבען דעם לעצטען טויזענדער... פופציג וואגאן מייש (קוקוריס), מאכען אויס א א מיליארד קערענדלעך. עמיץ זאל וועלען די דאזיגע קערענדלעך איבערצעהלען, וואלט ער דערצו בענויטיגט 57 יאהר, ער זאל ארבייטען אכט שעה יעדען טאג (אפילו שבתים און יום טובים).

א וואלד פון א מיליארד בוימער, איז אזוי גרויס ווי האלאנד, בעלגיע און די שווייץ אינאיינעם — א מענש וואס רעדט א סך, וואלט געמוזט רעדן יעדען טאג אכט שעה זעהר שנעל, ער זאל אין 38 יאהר פערטיג ווערען מיט א מיליארד ווערטער...

און מיר זאגען דאס אזוי לייכט: א מיליארד...

ז. האבער (וויען).

אונזער ג.

יודישע קליענטעלע,

וואס גיבן אריין אין אונזער

כעמישע פראלניע און פארבעריי

צו וואשען און פארבען: גארדינען,

מאנטלען, וו ע ש, גארניטורען,

טישטיכער, ק ע ל נ ע ר

און נאך אנדערע

ז א כ ע ן

ווינשען מיר:

פרעהליכע און לוסטיגע פייער = טאגע

מ י ט א כ ט ו נ ג

A. HEMPEL

tel. 19 - 70 Cent. Stare - miasto 7

Zeromskiego 1, Żeromskiego 21

Zeromskiego 59, Traugutta 11

צוויי מאהל בעצאלט פאר איין שטייער.

דאס איז געשעהן אין די צייטען פון קושישטאפארסקי.

דער איינוואהנער פון דארף ריקיב, הינטער ראדאם, יוזעף זשימטשוק, האט בעצאהלט אין יאהר 1935 גרונד-שטייער דעם סעקוועסטראטאר פאווירכאווסקי פון 2-טען „אוזשאנד-סקארבאווי", וועלכער האט איהם ארויסגעגעבען א „פאקוויטאוואניע" לויט'ן נומער 502732.

אין יאהר 1936 האט זשימטשיק דערהאלטען אויפסניי אנ'אויפפאדערונג אויפן זעלבען שטייער צוזאמען מיט קאסטען פאר אבשלעפען און נישט צאהלען צו דער צייט. דער דארפסמאן, נישט קענענדיג זיך געווי אויף די פארשריפטען האט בעצאהלט אויך דאס צווייטע מאל ארויסבעקומענדיג ווידער א קוויטירונג לויט'ן נומער 530797 מיט'ן אונטערשריפט פון זעלבען סעקוועסטראטאר. נאכ'ן בעצאהלען צוויי מאהל פאר דעם איינעם און זעלבען שטייער, האט זשימטשיק זיך אריענטירט, אז ער איז געפאלען א קרבן פון אנ'אפערע און ער איז אוועק צום נאטשעלניק קושישטאפארסקי וועלכער האט איהם געהייסען ארויסטראגען א פיטע. היות ביז'ן היינטיגען טאג האט ער נישט ערהאלטען קיין שום ענטפער אויף זיין דעקורס, האט ער דעם גאנצען ענין איבערגעגעבען צו דער פראקוראטור.

פינקט אויף פסח האט ער זיך אויסגעזוכט א נייע „מלכה"

דאס יודישע ווייב קאסט איהם צו=טייער, האט ער זי פערטוישט אויף א שיקסע

צעהן לאנגע יאהרען זענען שוין באלד אפגעלאפען זייט דער גורל האט פערבינדען מיט א חתונה-שלייף יעקב צ. מיט דער עלעגאנטקע פראניע ק.

געלעבט האט דאס דערמאהנטע פארפאלק די גאנצע צייט האלב-וועגן בשלום האבן זיך אבער אנגערוקט די איצטיגע שווערע צייטען, די זייטיגע נעשעפטען זענען אויסגערינען, דאס ביסעל אפשפארעניש האט ביסלעכווייז גענומען אויסטריקענען, פראניע האט געמוזט ציפאסען איהר פערשווענדעריש-צוגעשניטענעם בודזשעט צו די נייע בעדינגונגען. זי, פראניע איז אבער פון דער מוטערס בויך נישט „געיואוינט" געווען צו קארגען אויף אויסגאבען, צו פירען א לעבען פון עפעס א יענטע פון פשייטש.

האט זיך טאקע דער שלום בית צווישען דעם פאר-פאלק גענומען קרישלען. פאר יעקב'ן איז די היים געווארען ממש א גהינום, פון וואנען ער האט מיט אלע פארטלען געזוכט זיך ארויסצורייסען.

לאנג דארף זיך אבער נישט אין די היינטיגע צייטען א מאנספערשוין איבער אזעלכע שמאכנעס צו אנגסטען. ס'האט זיך באלד דעם ענטוישטען און פערביטערטען יעקב'ן אונטערגערוקט א הארציגע ערלייזערין אין פערזאן פון א שיקסע.

איינער אין אנדערען האט זיך גיך אזוי פייערדיג פערלאבטשעט, אז ביידע האבן זיך געדונגען א דאך-שטיבעל אין ערגיץ א פאמיליען-הויז און אנגעהויבען צוזאמענצולעבען ווי געשיואווירענע מאן און ווייב.

זעהענדיג איהר ברויך פערטיגערהייט אז יאקוב דער לעמעך לאזט זיך שוין נישט שלעפען אין שפאן אין, אז ער האט איהר אויפגעהערט צו טאקען די רעדלעך מיט וועלכע זי האט זיך געלאזט אזוי ברייט צובריקעווען, אלע קאלעזשאנקעס און שכנטעס, טשאטעקס און קוזינקעס צוזעצעגיש, האט זי אנגעהויבען צו לארמען און צו ציטערן, און אנצווווענדען אלע דרעה-שטיק בכדי דעם „אפגעריסענעם אקס" צוריק אריינצוקריגען אין פאמיליע שטאל.

די אלע יעלות און חניפות, איינשטעלעניגען און צוזאגעכצען האבען אבער דעם שטייפען יעקב נישט ווייכער געמאכט, האט ענדליך פראניע אנימעלט אים אוועקגעשלעפט אויף א דין תורה צו מענשען.

די מענשען, אויסהערענדיג די טענות פון פראניען מיט איהרע קרובים האבען זיי גענומען אויסמוסר'ן יעקב'ן הלמאי ער בעגייט אזא מעשה-רע, אויסבייטענדיג א בת ישראל אויף אנ'ערלית. יעקב האט זיך דאן אויפגעשטעלט און אוועקגעלייגט אזא עקספאזע:

רבותי, פאלגט מיך, לאזט זיך נישט אנדרייען פון דער יודענע, גלויבט מיר, אז אט די לעפשע פאניס, די אלע היינטיגע פאניעס און ליאלעס מעגען א כפרה גיין פאר דער שיקסעס אפפאלעכץ. אט זעהט איהר די זעלבע פראניע מיין יודענע, ווי איהר קוקט זי אן, וועלכע איז ביים פאסער אונטערן אויבען נישט איינמאל אויסגעגאנגען פאר א גראשען, קאן ביי מיר אנדערש נישט בעשטיין ווי צו וואוינען אין דריי שטובען מיט א קוך, צו האלטען דינסטען מיט באנעס, צו פערברענגען אין אוועגד אין נאכט - לאקאלען, צו הוליען אויף ליעטניסקעס און אין זאקאפאנע, צו סטראיען זיך און מיטצומאכען אלע מאדעשטיק צוגלייך מיט'ן גרעסטען ראדאמער גביר'ס א טאכטער.

דאנעגען מארישע די שיקסע זעהט איר רבותי, וועלכע איז גענוג געבילדעט און שטאמט פון אנ'אמתער רייכער היים פיהלט זיך גליקליך אין דער פאציאטקע וואס מיר וואוינען; זי וואשט אליין און קאכט און באקט, נייהט און שטריקט, רוימט און פוצט. אלץ שפיגעלט און גלאנצט, די באלעבאטישקייט איז מוסטערהאפט, אחוץ דעם ארבייט זי נאך אויף א פאסטען אויך און ברענגט מיר א אתיים א שיינע פאר גילדען א יואך פערדינסט. זי קאן זיך בעגיין אהן משרתים, צוהעלפער און ווייסט נישט פון די אלע הולטייסקע קונצען פון די יודישע מאדערנע פרויען וועלכע צופרעסען, ווי א ראק, דאס היינטיגע פאמיליען-לעבען.

גלויבט מיר מענשען, אז אויף בלויז קארטען און פאפיעראסען, שמינקע און פודער האט דאך פראניעלע מעהר געלד פערשוועדעט ווי מארישע גיט אויס אויף דאר גאנצער באלעבאטישקייט. כ'פערשטע, באמת נישט, וועלכער מאן איז דאס היינט ביכולת צו בעפרידיגען די פער'חוצפה'דיגע בעדערפענישען פון די מאדערנע יודישע ווייבלעך. מיט אנ'אזויגעריפענע היינטוועלטיגע יודישע פרוי צו לעבען איז א לוקסוס אויף וואס נאר א גאלר-שפינער, ארער אנ'אנזעצער קאן זיך פערגינען!

דאס ציווילע „בית דין" האט געמוזט א סך ארויסגעריקטע דורך יעקב טענות געגען יודישע פרויען אנערקענען פאר בערעכטיגט. פונדעסטוועגען האט ער געפרובט צוריקשטעלען דעם שלום בית צווישען יעקב מיט פראניען. די בעמיהונגען האבען אבער נישט געהאלפען.

יעקב איז ווייטער געבליבען ביי דער שיקסע.

א — ס.

נישט געלאָזט פיהרען קיין האָלץ אין א יודישען טאַרטאַק.

טעראָריזירט די פורמאַנעס פון איבערגעדרעהט די וואַגענס — 11 בעשולדיגטע אין 9 פאַלשע עדות — די ערשטע בעקומען א פסק און אויף די לעצטע וואָרט א נײַער פראָצעס.

אין פערגאַנגענעם יאָהר 1936 האָט דער יודישער טאַרטאַק - אייגענטימער אברהם קאַרפמאַן פון ביאַליבזשעג געקויפט בוי-האָלץ אין די מלוכה-וועלדער וואָס ער האָט בעדאַרפען אָבנעהמען אין דאָרף גראַבאָווי-לאַס, ראַדאָמער פּאָוויאָט.

דעם 21 לוטי פ. י. האָט קאַרפמאַן ארויסגעשיקט די פורמאַנעס מיט וואַגענס, בכדי זיי זאָלען דאָס האָלץ פון גראַבאָווי-לאַס ברענגען אין טאַרטאַק אריין קיין ביאַלאָבזשעג. ווען די פורמאַנעס האָבען שוין געהאַט דאָס האָלץ אויפגעלאָדעוועט אויף די וואַגענער, האָבען זיך נעבען זיי פערזאַמעלט א מחנה ענדעקעס פון נאָהנטען דאָרף פּיראָג, וועלכע האָבען בשום אופן נישט געלאָזט אוועקפיהרען דאָס האָלץ אין יודישען טאַרטאַק. זיי האָבען איבערגעדרעהט די וואָגענס, טיילווייז זיי צעבראָכען און דערבײַ געדראָהט צו צעשלאָגען די פורמאַנעס אויב זיי וועלען וואַגען צו פיהרען דאָס האָלץ.

אזוי ווי ס'האָט זיך ארויסגעוויזען, אַז די אַגרעסיווסטע אין די אַוואַנטורע זענען 11 ענדעקעס פון דאָרף פּיראַג האָט מען געגען זיי פערפיהרט א פראָצעס. זייערע נעמען זענען: לעאָן פּאָדקאָווסקי, יוזעף קאָרנעט, יאַן שאָט, סטאַניסלאַוו ביעניעק, בראָניסלאַוו מאָסקוואַ, יאַן סוּאָקאָווסקי, יאַן יוזעף בראָנימסקי, יוזעף מאָסקוואַ, יוזעף וולאָדאַרסקי, יוזעף בעדנאַרעק, יאַן גראַנעק.

דעם היינטיגען מאָנטאָג זענען די 11 מאַן געזעסען אויף דער בעשולדיגונג'ס-באַנק אין ראַדאָמער קרייז-געריכט בעשולדיגט אין צושטערן פרעמד אייגענטום. פאַר'ן געריכט האָבען די „גבורים" נישט געהאַט קיין דרייסטקייט זיך מודה צו זיין און האָבען געלייקענט, אַז זיי ווייסען גאָרנישט וועגען עס האָט דאָס געטהון.

אויך די עדות, די פורמאַנעס, וועלכע זענען געווען בײַ דעם גאַנצען געשעהניש, האָבען פאַר'ן געריכט אַזוי ליגען געזאָגט, אַז דער ריכטער האָט זיי געמוזט יעדעס מאָהל אויפהערען. אַז גאַנץ אנדערש האָבען זיי עדות געזאָגט אין דער אויספאָרשונג פאַר דער פּאָליציי.

די חברה פורמאַנעס האָבען געקלערט אז מיט דעם ליגען זאָגען וועלען זיי ראַטעווען זייערע חברים, ענדעקעס, פון קרימינאַל, אָבער דאָס האָט די בעשולדיקטע נישט נאָר געהאָלפען, נאָר אויך די עדות גופא שאָדען געבראַכט.

דער פּראָקוראָר האָט אין זיין בעשולדיגונגס-רעדע אָנגעוויזען, אַז א גאַנצע רייהע עדות האָבען געזאָגט ליגען און ממילא פאַלש געשוואוירען פאַרן געריכט. געגען 9 אַזעלכע עדות איז אויפ'ן פערלאַנג פון פּראָקוראָר פערפיהרט געוואָרען א פּראָצעס.

אַלע 11 בעשולדיקטע, וועלכע האָבען טעראָריזירט און נישט געלאָזט פיהרען דאָס האָלץ, האָט דאָס געריכט פער' משפט צו 6 מאָנאַטען תפיסה יעדען איינעם.

די מליצי-יושר פון די 11 „תכשיטים" זענען געווען די אַדוואָקאַטען לינדמאַן און בורדא. אַר.

וואו און ווי אַזוי! צוגעבען צו וואַשן, פאַרבען, רייניגען? פוטערס, לעדער, שיך, און וועש?

מאָדערנע מעכאַניזירטע אנשטאַלטען

פון דער כעמישער פאַרבערײַ און פּראַלניע

פון פוטערס, לעדערס, שיך-וואַרג

און וועש

A. HEMPEL

אין ראַדאָם טעל. 19-70

צענטראַלע אויף דער אַלטער שטאָדט 7
פיליע נומ. I זשעראָמסקי נומ. 1
„ „ II „ 21
„ „ III „ 59
„ VI טראַוגוטטאַ „ 11

לייטער פון דער טעכנישער אַבטיילונג

ALFRED HEMPEL

פיהרט אויס ביליג פּאַכמעניש און סאָליד:

דויערענדע פאַרבען פון דאַמען און מענער-גאַרדעראָב, וואָל, בײַנוואָל, פוטערס, לעדער, לעדערנע גאַרדעראָב לאַטשען, פעדערען, זאַקען, לײַוואַנט, פילס א. ד. גל.

די אײנציגע אין קעלצער וואָיעוו. פירמע, וואָס פיהרט אויס כעמיש - טריקען דאָס רייניגען פון דאַמען און מענער - גאַרדעראָב, פוטער, דיוואַנעס ווי אויך דאָס אויספרישען פון מאַנטלען און פּאַלטענעס

א ספּעציעלע וועש - אַבטיילונג:

צו וואַשען העמדער, קאָלנער, מאַנזשעטען, פוירהאַנגען א. ד. גל. ווערט אויסגעפיהרט אהן צומישונג פון קלאָרק, און אָהן צומישונגען, וועלכע זענען שעדליך פאַר דער וועש, מיט א שעהנעם זילבערנעם גלאַנץ.

פערזיכערט די ג. קליענטעלע אַז:

1) עס ווערט אויסגעהיטען פאַר שאָדען, פערפיהרונג
2. עס דעפאָרמירט נישט דעם שניט פון אנצוג
3. פערהיט פון פערלירען די נאַטירליכע פאַרבען
4. פערהיט פון איינלויפען מאַטעריאַל
5. פערהיט פון פערלירען דעם גלאַנץ און די עלאַסטישקייט
6. עס ווערט דערהאַלטען דעם פאַסאָן
7. פרישט - אויף די קאָלירען
8. דערהאַלט די אַפּאַראַטור
9. פערהיט די פעדים אין די געוועבען פון מאַטעריאַל
10. שטעלט צופרידען די פערלאַנגען פון היגעניע און גוטן געשמאַק.

די נײַע טעכניק און די 20 יעהריגע רוטין, פּאַכקענטניס פון דער לייטונג בעפולמעכטיגט די פירמע צו פערזיכערען די ג. קליענטעל, אַז די איהר אונפערטרויטע רעקאָמאַנדירונגען, ווערען אויסגעפיהרט סאָליד, פאַכמעניש און צו דער צייט, צו דער בעסטער צופרידענהייט פון דער קליענטעלע.

דער ברייטער פאַך פערנעם, ווי אויך די ראַציאָנעלע רעאָרגאַניזאַציע גיבען די מעגליכקייט פון ביליגען, שנעלען און סקרופּולעזע אויספיהרונג פון די עמפּפעלונגען פון די קליענטעל.

מיר בעטען העפליך צו שענקען פולשטענדיגען צוטרוי אונזער פירמע

פרײַזען נידריגע! פרײַזען נידריגע

מיט אַכטונג:

Nowoczesne Zmechanizowane Zakłady
Farbiarnia i pralnia chemiczna
Pralnia Bielizny
A. HEMPEL

בעקוועמליכקייטען פאַר געשעפט'ס-לייט.

די צווייג - שטעלען פון פּ. ק. א. פיהרען אָפּטיילונגען פאַר טשעק-קאָנטאָס, וואָס עס איז א גרויסע בעקוועמליכקייט פאַר סוחרים, אינדוסטריעלער, האַנדווערקער און בכלל אַלע פערזאָנען, וועלכע פיהרען טראַנזאַקציעס אין מזומנים. א טשעק - קאָנטאָ אין פּ. ק. א. איז די בעסטע גאַראַנטיע פאַר דער זיכערהייט פון קאַפּיטאַל. חוץ דעם קען דער בעזיצער פון א טשעק-קאָנטאָ אָהן שום צוגאָב—אָבצאָהל איבערווײַזען געלד אויף אַנדערע קאָנטאָס אין אַלע געגענדען פון גאַנצען לאַנד. אזוי אַרום געניסט ער פון דער אזוי ווערטפולער אין האַנדעלס-בעציהונגען לײַכקייט פון אומזאָץ און פון געלד-איבערווײַזונג פון איין שטאָדט אין דער צווייטער. די געהיימניש פון טשעק-קאָנטאָ אין פּ. ק. אָ. ווערט נאַטירליך פונקט אזוי שטרענג אָבגעהיט ווי די געהיימנישען פון דעפּאָזיטען אויף די שפּאָר - ביכלעך פון פּ. ק. אָ.

זעהר וויכטיג פאַר אינדוסטריעלע און האַנדעלס - קרייזען איז אויך דאָס, וואָס די אָפּטיילונגען פון פּ. ק. אָ. נעמען אָן וועקסלען אויף אינקאַסע אויף גינסטיגע בעדינגונגען לויט א פערבילינגטען טאַריף. ענדליך איז אויך וויכטיג פאַר ווירטשאַפט - קרייזען דאָס פּ. ק. א. פערדינגט קאַסעטען.

פּסח אין אונזער אַלטער היים.

מיר פערגעסען קיינמאָהל נישט ווען עס קומט דער שענער יום-טוב פּסח אין אונזער אַלטער היים. אין דער פרעמד בענקט זיך נאָך שטאַרקער צוזאַמען בײַ איין טיש צו זיצען מיט עלטערן און קרובים. עס וואָלט זיך אזוי געוואָלט אין דער סדר-נאַכט צוזאַמען פערברענגען. דער שיקזאַל איז אָבער נישט סענטימענטאַל, די ווירטשאַפטליכע קאָניונקטורען פון דער היינטיגער צייט זענען אודאי נישט מסוגל פאַר לירישע עמפּפינדונג. זיי זענען שיוערע, האַרטע, וואָס גיבען נישט די מעגליכקייט צו געבען אזא אויסדרוק צו דער אינערליכער צעזונגענער בענקשאַפט, ווען עס ערוואַכט דער פריהלינג און עס קומט אָן אויף זײַנע צאַרטע פליגעל דער שענער יודישער יום טוב פּסח.

אָבער ווען פון אונז אין אויסלאַנד דערמאָנט זיך נישט די יונגע יאָהרען פאַר פּסח. אָבגעאַרבייט ס'גאַנצע יאָהר, עפּעס אָבגעשפּאָרט און אויף יום טוב זיך שעהן בעקליידט, זיך נישט צו שעמען פאַר די חברים. ווער פון אונז איז נישט דערמאָלט חול המועד אַביסעל אַריינגעפאָהרען קיין וואַרשאַ אונטערהאַלטען זיך, ווער מיט בעקאַנטע, יוער מיט פריינד, כדי שפּעטער מיט מעהר לוסט מיט פרישען מוטה, מיט מעהר פרייד, ווידער צו דער אַרבייט זיך צושטעלען.

אין דער היינטיגער שווערער ווירטשאַפטליכער צײַט, איז עס לײַדער גאַנץ אַנדערש. די יוגענד האָט קיין אַרבייט, קיין פרייד אין דער היימאַט צו בלײַבען, מען וואַנדערט אויס וואו מען קען. לײַדער זענען אַלע טירען פערמאַכט, פעסט פערהעמערט. די צוקונפט פון דער יודישער יוגענד בײַ די איצטיגע אַנטיסעמיטישע צײַטען, איז נישט בעקראַנצט מיט דער פריהלונג'ס זון. נישט יעדעס לאַנד לאָזט זיינע אײַנוואַנדערער בלײַבען דאָס אַלץ לאָזט זיך נישט בעסער מאַכען פון היינט אויף מאָרגען.

אַנדערע צײַטען, אַנדערע שטימונגען און דאָס אַלץ רופט אַרויס נאָך א שטאַרקערע בענקשאַפט, ווען מען איז ווייט פון אייגענע, פון נאָהנטע. מיר דאָ אין דער פרעמד פראַווען אויך דעם סדר און ווען מ'רופט אויס לשנה הבאה בירושלים שטעלשען אויס די ליפּען א תפילה: הלוואי זאָל דאָס מקוים ווערען, אַז מיר דאָ און איר אונזערע עלטערן און פריינד דאָרט און אַלע יודען פון דער גאַנצער וועלט זאָלען זיך טרעפען צוזאַמען אין יודישען לאַנד, אין דער יודישער נאַציאָנאַלער היים ארץ ישראל.

נ. מײַכער, וויען

„כ'גיב 20 זל. אויף א מיטאג און בעט מיר צו געדענקען"

אזא קוויטעלע האט א דארפסמאן אריינגעלעגט אין דער קעשענע פון א ריכטער, וועלענדיג איהם אינטערקויפען — פאר אזא „מתנה" האט ער געקריגען א יעהרפל.

דער ריכטער פון דער ציוויל-אבטיילונג ביים ראדאמער קרייז-געריכט, ה' סטעפאן מיטראווסקי, איז מיט זיין פראקטיקאנט ארויס אויף די פעלדער פון א געוויסען טאמאשעווסקי, וועלכע געפינען זיך אויפ'ן שטח פון דער גמינע גושעגאשעוויץ, הינטער ראדאם. ער האט געהאט אדורכצופיהרען א חלוקה איבער דער ערד צווישען די יורשים פון טאמאשעווסקי. ווען דער ריכטער האט געהאט אבגעטוהן זיין ארבייט, איז ער אריינגעגאנגען אין דער וואהנונג פון איינעם פון די יורשים, יאן טאמאשעווסקי, ביי וועמען ער האט געוואלט אויספולען די איבערגעבליבענע פארמאליטעטען. ער האט אויסגעטוהן דעם פאלטא און איהם ערגיץ אויפגעהאנגען און דערנאך גענומען פערענדיגען זיין ווייטערדיגע ארבייט. ווען ער האט שוין אלץ פערטיג געמאכט, ארויסגעצויגען דעם פאלטא און צוריקגעפאהרען קיין ראדאם, איז ער געווארען ערשטוינט, געפונענדיג אין דער קעשענע א שטיקל פערוויקעלט פאפיר, וואס האט ענטהאלטען א באנקנאט פון 20 זל. ווי אויך א בריוועלע מיט אזא אויפשריפט: כ'גיב דעם ה' ריכטער 20 זל. אויף א מיטאג און כ'בעט וועגען מיר צו געדענקען" דער ריכטער מיטראווסקי האט דאס גלייך געמאלדען דער פאליציי.

היינטיגען דינסטאג איז טאמאשעווסקי געזעסען א בעשולדיקטער אין געריכט פאר וועלען אינטערקויפען דעם ריכטער. דאס געריכט האט איהם פערארטיילט אויף א יאהר תפיסה און מיט 50 זל. גזשיוונע. די תפיסה-שטראף האט איהם דאס געריכט פערהאנגען אויף דריי יאהר, נעמענדיג אין אכט די אומבעוואוסטזיניגקייט און די נארישקייט פון דעם אנגעקלאגטען דארפסמאן.

„ער האט געשארפט א מעסער צו קוילען איר אויף פסח!"

פון די ערב-פסח-בלבולים.

א קריסטליכע יועשען פון א דארף לעבען קיעלץ, האט פערגאנגענע וואך געוואשען וועש ביים קיעלצער יוד פנחס ראזענבערג. היות די וועשן האט פארענדיגט איהר ארבעט ארום 9 אוונט, האט זי געבעטען, אז מ'זאל איהר ערלויבען דא איבערנעכטיגען, אויף וואס ראזענבערגס פרוי האט מסכים געווען.

10 אוונט איז פנחס ראזענבערג געקומען פון שטיבעל און ווי תמיד, זיך געגרייט צום נאכט-עסען. ער האט אפגעשארפט דאס פארושאוועטע גרויסע מעסער, זיך געוואשען, אפגעווישט די הענד און גענומען עסען. אינצווישען האט די וועשן זיך אנגעטאן און איז ארויס פון שטוב. אויף דער פראגע פון ראזענבערגס פרוי, וואוהין זי גייט, האט זי געענטפערט, אז זי גייט ארויס אויפן הויף און קומט באלד צוריק.

ווען ס'איז פארביי א שעה-צייט און די וועשין איז נאך אלץ ניט צוריקגעקומען, איז ראזענבערג מיט דער פרוי ארויס אויפ'ן הויף און זי אנגעהויבען ארומזוכען. מען האט זי ארומגעזוכט ביי אלע שכנים און זי ניט געפונען. ראזענבערג איז דעריבער געווען זיכער, אז די וועשין איז אהיימגעגאנגען אין דארף.

ארום 12 אזייגער ביינאכט האט פאליציי אנגעקלאפט אין ראזענבערגס וואוינונג און געהייסען עפענען. צוזאמען מיט'ן פאליציאנט איז אויך אריינגעקומען אין שטוב די וועשין. דער פאליציאנט האט דערציילט ראזענבערגען, אז די וועשין האט געמאלדען אין קאמיסאריאט, אז ער, ראזענבערג, האט געגרייט זי צו „שעכטען" און צו דעם צוועק האט ער אנגעשארפט דאס גרויסע מעסער, געוואשען די הענט און זיך ארומגענארטעלט מיט'ן האנטוך. זעהענדיג דאס אלץ האט די וועשין מורא באקומען און איז אנטלאפען פון שטוב.

ראזענבערג האט דעם פאליציאנט דערציילט די גאנצע געשיכטע און איהם ערקלערט, אז ער הויבט ניט אן פון עפעס צו וויסען, אז דאס אלץ וואס די וועשין האט איבערגעבען איז שקר וכזב, און, אז דאס האט זי געוואלט אויף איהם אויסטראכטען אן'עלילת-דם-בלבול.

נאך דער ערקלערונג איז דער פאליציאנט באלד אוועקגעגאנגען. (א. ק.)

איך ווינש מיין ג. יודישע קליענטעלע
וואס גיט צו וואשען און פארבען אין מיין
כעמישע פראלניע און פארבערי!!

א פרעהליכען יום-טוב

מיינע קליענטען וועלען געוויס אזוי ווי
ביז איצט, אזוי אויך אויף ווייטער
שענקען צוטרוי דער סאלידער
— צופרידענשטעלענדער פירמע —

M. CICHON

— מיינע פיליאס זענען —
Rwańska 23, Słowackiego 25

פון דער ציוג. ארגאניז.

קאמוניקאט.

אין לאקאל פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע זשעראמסקי 25 קומען פאר פערזאמלונגען:

1) שבת דעם ערשטען טאג פסח 4 נאכמיטאג א. ד. ט. „נאך די 12-טע לאנדעס-קאנפערענץ אין דער ציוניסטישער באוועגונג.

2) זונטאג דעם צווייטען טאג 4 נאכמיטאג א. ד. ט. „די שטאט-פערוואלטונג און דער בודזעט-באריכט" פון ח. ראטענבערג (לאווניק פון שטאט-ראט) איינגאנג פאר חברים און סימפאטיקער פריי.

אויסצייכנונג פון פאדאסר.

פאר א יודישען בעריכט'ס-געבער

מיט עטליכע טעג צוריק האט דער היגער זשורנאליסט און בעקאנטער ספארט בעריכטער ארנאלד ראזענפעלד בעקומען א בריעף פון ראדאמער פוטבאל סאדאקרענג, וועלכער טיילט איהם מיט, אז אויף דער זיצונג פון די פערוואלטונג איז בעשלאסען געווארען אויסדריקען איהם א דאנק פאר פאפולאריזירען דעם פוטבאל-ספארט אויף דעם געביעט פון ראדאמער פאדאקרענג דורך שרייבען זאכליכע ספארט-בעריכטען אין דער ראדאמער פרעסע.

פאר אבגיסען א פאליציאנט מיט הייס וואסער

האט ס'גאנצע משפחה'לע זיך אריינגעכאפט אין תפיסה.

צו ווילאדיסלאוו קאספושיק אין דארף זאיוארע, זענען געקומען די פאסטערונקאווע פאליציאנטען צו פערנעמען איהם אין ארעסט, וואו ער האט געהאט אבצוזיצען א „וויראק". די משפחה האט געשטעלט א ווידערשטאנד און די מוטער פון קאספושאק'ען האט אבגענאכען די פאליציאנטען מיט קאכעדיק וואסער.

דאס גאנצע „העלדישע" משפחה'לע עווא, סטעפאניע, וולאדיסלאוו, יוזעף און פאוועל קאספושאק איז געשטאנען די טעג אין געריכט, וואס האט זיי פערמשפט צו דריי חדשים יעדען.

przy uporczywych
BÓLACH GŁOWY
stosuje się proszki „
PSZCZÓŁKA"

די שבועה.

פ. פאליער.

ערב פסח'דיגער ודוי פון א ראדאמער בעה"ב-טען.

כ'מיין די היינטיגע יונגעלייט זענען גערעכט מיט דעם, וואס זיי ווילן נישט אזוי גיך חתונה האבן. כ'זאג עס אנטקעגען מיר אליין. ביי מיר א שטייגער, אז דער ווינטער לאזט נאר עפעס נאך, טראכט שוין מיין ווייב וועגען פסח. זי שטעלט מיר צו באלד נאך פורים א צעטעל וואס זי מיט די קינדער דארפען זיך אלץ מאכען אויף יום-טוב. א חוץ דעם דארף מען דאך די שטובען אויך עפעס אויפפרישען. די טאפעטען זענען שוין אבגעבליאקעוועט. די קיך דארף מען אויסווייסען און נאך און נאך. א דאגה, וואס מיין ווייבעל דארף אלץ, און דא, כ'זעה ווי דער ווינטער ריקט זיך אוועק, עס דערנעהנטערט זיך דער פסח און ביי מיר אין דער היים איז שטיל, ווי אין אנ'אויער. וואס אזעלכעס קען דאס זיין, טראכט איך מיר. נישט אנדערש, נאר מיין ווייב איז עפעס קלוגער געווארען. זי זעהט דאך גאנץ גוט ווי די געשעפטען זעהען היינט אויס און ס'אנדערע, דער היינטיגער פסח קומט אויס פריה. ס'איז נאך גענוג קאלט — וועט מען געהן אין אלטען. נישט קשה מיין ווייב וועט נאך האבען וואס אנצוטון.

אזוי האב איך מיר כסדר געטראכט. נאר אז דער פורים איז אוועק און דער פסח שטעהט שוין כמעט ביי דער טהיר און, אז כ'זעה אלץ ניט מ'זאל זיך עפעס נעמען צו דער בעל-הבתישקייט, איז מיר עפעס נישט געפעלען געווארען. כ'האב אריינגעקוקט אין מיין ווייב'ס שענע אויגען און דארט בעמערקט נישט קיין פרעהליכקייט. ס'האט מיר ביים הארץ פערקלעמט און כ'האב זי א פרעג געטוהן: כ'טייטשט, וואס איז מיט דיר, ס'איז נאך בסך הכל געצעהלטע טעג צו יום-טוב און דו האסט נאך גארנישט אנגעהויבען עפעס צו טוהן! וואס איז — אויס וועש! און וואס איז מכח איינלעגן בוראקעס!

אויף די אלע פראגען האט מיר מיין חייב קורץ און שארף געענטפערט: כ'דארף נישט קיין פסח, כ'קאן מיך אן דעם אלעם בגעהן, — ביי מיר זאגט זי — איז אלץ איינס. כ'בין פריי-געזאגען, —

ס'האט מיך שטארק געווינדערט פון ווען-אן מיין ווייב איז געווארען אזא אריסטאקראטקע, אזא שוויאטאווא-איניטיליגענטקע, אז זי האלט שוין נישט פון פסח אויך. זי האט מיר דערויף נישט געוואלט געבען קיין ערקלערונגען. נישט געוואלט פירען מיט מיר קיין דיסקוסיע וועגען רעליגיע, וועגען טראדיציע, נאר ארויס באלד מיט לשון אז:

היינטיגען זומער וויל זי נישט פאהרען אויף דאטשע, נאר דוקא אין א קוררארט. ווארום ס'איז איהר שוין א חרפה און א בושה פאר איהרע קאלעזשאנקעס צו פאהרען אויף דאטשע ערגיץ אין א דארף אריין. און אויב כ'וועל איהר געבען א שבועה (אויפ'ן בלויזען ווארט גלויבט זי מיר נישט) אז כ'וועל ערפילען איהר ווינש, נעמט זי זיך צום פסח, אויב נישט, וועט ביי איהר זיין ווי אלע טאג. ס'האבען נישט געהאלפען מיינע טענות, מיין געבעט, זי זאל האבען איינזעהעניש. ווי שווער כ'מוטשע מיך מיט פרנסה, ווי איך מעק און שטעל — זי איז געבליבען שטאל און אייזען: זי ריהרט זיך נישט צום פסח. ביי אלע שכנים איז דער ערב-פסח-יאריד אין פולען ברען — ביי מיר איז שטיל.

אלע פרעגען מיך: וואס איז מיט אייך? אמת, קיין געלד האט איהר נאך נישט אויף פסח. מיר האבען אויך נישט. אבער רוימען, פוצען, וואשען, לופטערען ברויך מען דאך. קודם כל א אויפנאהמע לכבוד דעם ליבען גאסט פסח! אייה וואס וועט זיין מיט'ן פסח גופא?—מילא, וואס וועט זיין וועט זיין. אבער אין חמץ קען מען דאך נישט בלייבען זיצען! —

הכלל איך האב געמוזט געבען מיין ווייב א שבועה, אז ס'וועט זיין א קוררארט און זי איז צוגעטרעטען צו דער פסח-אקציע. אנגעהויבען די וועש, איינגעלעגט בוראקעס אויף בארשט. דעם פסח האב איך אריינגעטראגן אויף מיינע אויסגעמאטערטע פלייצעס מיט די לעצטע אנגסטען. אבער וואס וועט זיין מיט מיין שבועה. וואס כ'וועל מוזען ברעכען? פארוואס האט מען אויך נישט איינגעפיהרט ערב פסח אנ'התרת נדרים, ווי ערב יום-כפור, צוגלייך מיט'ן פאסטען פון די בכורים? אבער וואס וועט דאס העלפען, אז מיין ווייב וועט מיר סיי ווי נישט גלויבען אפילו אויף א שבועה.

די בחורים פרוביען מיך נישט מקנא זיין, וואס כ'בין היינט א מלך מיט אנ'אייגענע מלכה. גיכער בין איך זיי מקנא, וואס זיי זענען בלויז פרינצען און קאנדידאטען אויף פסח'דיגע מלאכים.

Żelazo
Wyroby żelazne
Maty trzcinowe
Cement, Papę

Poleca:

R. MARGULES

Kozienicka 6 Tel. 15-11

ליום שלושים לפטירת החבר הנכבד
והמתפלל עמנו כמה וכמה שנים
ר׳ ישראל ברוך
גאלדפיין ז״ל
מביעים אנו בזה את השתתפות צערנו לבנו היקר
מר יוסף נ״י ולמשפחתו
בעבודתו הציונית ימצא נחומים
ועד הגבאים, ועד המתפללים
הסתדרות הציונים ברדום ושעראמסקי .25

מיר דריקען אויס אונזער טיפסטען מיטגעפיהל
אונזער פריינד אלימלך פישמאן
צוליב'ן טויט פון זיין ליבע מוטער
שפרה ג. ע.
אין זיין געזעלשאפטליכער ארבייט זאל ער א טרייסט געפינען.
דוד בלאטמאן און פרוי.

Zawiadomienie.

Dyrekcja Komunalnej Kasy Oszczędności w Radomiu podaje do wiadomości, że celem umożliwienia jaknajszerszym warstwom społeczeństwa korzystania z usług Kasy przy dokonywaniu wpłat i wypłat na książeczki oszczędnościowe i rachunki czekowe, biura Kasy będą czynne z dniem 1 kwietnia r. b. od godz. 8^{30} do 14-ej oraz od 17-ej do 19-ej codziennie oprócz niedziel i świąt.

KOMUNALNA KASA OSZCZĘDNOŚCI
w Radomiu

כשר לחג הפסח | כשר לחג הפסח

שטענדיג און איבעראל!
יום - טוב איבערהויפט!
נוצט מיר נאר וויין
כרמל
פון באראן ראטשילד'ס וויין-קעלערס

כרמל — שטאמט פון אונזער נאציאנאלער היים און ווערט דארט דורך יודישע הענד געפלאנצט.
כרמל — פערנעמט א גרויס ארט אין א״י - עקספארט. איינעם פון די שטיצפונקטען פון ווידערשטאנד אין לאנד.
כרמל — טרינקענדיג, ברענגען מיר אריין אין א״י די מיטלען צו פערשטארקען דעם אויפבוי אין לאנד.

היט אייך פאר פאלסיפיקאטען.

אז איהר קומט קיין ווארשא
געדענקט אין דעם
Bar Ala - Minute
Swięto-Krzyska 43 Tel. 541-43
ואו איהר בעקומט
פיינע, געשמאקע מיטאגן און אווענד-ברויט
פון 4 שפייזען צו 1^{50}

Zarząd Miejski w Radomiu ogłasza przetarg na dzierżawę flaczarni na okres 1 roku z prawem pierwszeństwa na lata następne.

Dzierżawa rozpoczyna się z dniem 1 kwietnia 1937 r. Dzierżawca będzie posiadał prawo skupu flaków, oczyszczanie ich w gnojowniku i parzenie ich w wynajętym pomieszczeniu.

Za te czynności dzierżawca pobierać będzie w okresie letnim do 0,80 zł., a w zimowym do 1 zł. za komplet flaków bydlęcych. Pomieszczenie, składające się z dwóch ubikacji, wchodzi w skład tenuty dzierżawnej.

Do oferty należy dołączyć kwit kasy Rzeźni na wpłacone wadjum w wysokości 100 zł.

Oferty w zalakowanej nie firmowanej kopercie należy składać w wydziale ogólnym Zarządu Miejskiego do dn. 31 marca rb. do godź. 12, po czym w tymże dniu o godz. 13-ej nastąpi komisyjne otwarcie ofert w obecności oferentów. —

Zastrzega się prawo swobodnego wyboru oferenta, ogłoszenia przetargu ustnego lub unieważnienia przetargu. —

Prezydent Miasta
(—) R. Szczawiński

W pierwszorzędnej Pracowni okryć damskich i futer
Leona Lindenbauma
Radom ul Moniuszki 24
wykonuje się wszelkie roboty w zakresie okryć damskich a mianowicie: palta, kostiumy i futra według najnowszych paryskich modeli

UWAGA — Wróciwszy nie dawno z Paryża, jestem w posiadaniu najnowszych modeli.

KINO CZARY

פון דינסטאג דעם 30 מערץ ביז שבת דעם 3
דער בעריהמטער יודישער פילם
יזכור
אין פילם שפילט זיך אן אויפרעגענדע דראמאטישע אקציע פון יודישען לעבען וואס מאכט א שטארקען איינדרוק אויף
אלע צושויער
די טיטול - ראל געהערט דעם בעוואוסטען יודישען - ארטיסט
מאריס שווארץ
דער פילם וועט געוויזען ווערען אין קינא „טשארי" אין די נאכמיטאג סעאנסען אנהויבענדיג 12 פ. מ.
בילעטען ביי דער קאסע קען מען בעקומען פון 11 פריה ביז 3^{30} נ. מ.

קינא טשארי

Kino Czary

Pedicure

Bezbolesne usuwanie **odcisków** i wrośniętych paznokci

Nowoczesne urządzenie dyplomowana obsługa stuprocentowa higiena

„BATA"

Radom. Żeromskiego 17

ZAKŁAD KRAWIECKi

CH. T. GUTMAN

Radom ul. Focha 1 lub Żeromskiego 33

przyjmuje zamówienia na ubiory męskie z własnych i powierzonych materjałów.

CENY BARDZO PRZYSTĘPNE

Robota solidna. Przyjdź i przekonaj się!

Perfumy
Wody kwiatowe
Pudry
Kremy
w dużym wyborze na wagę.
Przybory fotograficzne
komplety do golenia,
roślinne farby do włosów,
nasiona i zioła
na wagę i w paczkach

poleca Skład Apteczny Piotra **Wojciechowskiego**

Radom Żeromskiego 11

Ceny przystępne!

FABRYKA WYROBÓW **fajansowych** i **sanitarnych**

A. Rottenberg i S-ka

RADOM

Mleczna 8 tel. 12-99

Miski klozetowe, umywalki bidety, pisuary cegła ogniotrwała.

EMALIA LAKIEROWA

PORSA-FLEX

do wszelkich celów

SKŁAD SUKNA

E. GUTSZTAT

Radom Żeromskiego 18.

poleca do sezonu wiosenno-letniego wykwintne kamgarny pierwszorzędnych fabryk bielskich oraz wełny i jedwabie.

JUŻ NAJWYŻSZA PORA PRZESADZAĆ ROŚLINY POKOJOWE

Chcesz mieć ładne kwiaty

TO DAJ DOBRĄ ZIEMIĘ

którą dostać można TYLKO

w Zakładzie Ogrodniczym

JAN ADAMSKI

Radom Traugutta 33

Najlepsze, najmilsze i najtańsze prezenty dla rodziny i przyjaciół to

kuchenki, żelazka grzejniki do rurek poduszki i inne.

Do nabycia na dogodnych warunkach

w Radomskiem Towarzystwie Elektrycznem Sp. Akc. w Radomiu ul. Traugutta 53

פארבערײַ
כעמישע פראלניע און װעש

M. CICHOŃ

Centrala: RADOM, Rwańska 23.
Filje: RADOM, Słowackiego 25
„ SKARŻYSKO Staszyca 18
„ Wierzbnik Starachowicka 36

רעיעלע ארבײַט!

קעלנער צו 15 גר.

נעמט אָן צו װאַשען: מענער, דאמען און קינדער־קלײדונג
נעמט אויך אָן צו פיצען:
פוטערנע קורטקעס, קאפעלושן, הענטשקעס,
פלוש, סאמעט, מעבעל־גאבעלין און דיװאנען.

FIRMA ALEKSANDER

LAKS

Radom Żeromskiego 9
Tel. 22-65
poleca
Żelaza,
okucia budowlane
i materiały
kanalizacyjno-wodociągowe

Za **5** złotych tygodniowo może każdy **się ubrać** w firmie

Centrala Ubiorów

Radom Zeromskiego 11.

która poleca ubiory męskie i damskie według najnowszych fasonów na sezon wiosenno-letni. Urzędnicy państwowi i samorządowi otrzymują dogodne warunki

אלטע מעטאלען

צינק, מעש, קיפער
קויפט און צאָהלט
די בעסטע פרײַזען

ר. מארגאליס

ראדאם קאָזשעניצקא 6
טעלעפאָן 11-15

KINO APOLLO

זונטאג מאנטאג 12 און 1^{45} נ. מ.

צו ביליגע פרייזן

די שענסטע פוילישע קאמעדיע

JASNIE PAN SZOFER

אין דער הויפט ראָל

באדאַ, גראסובנאַ

איבערן · פּראָגראַם:

קלאנג · צוגאַבען און פאט = וואך

גרויסער יום=טוב פּראָגראַם!

זונטאג און וו. טעג

דער שטאַרקסטער פילם פון דער הייניטיגער צייט

שטאַרקע עמאָציאָנירענדע מאָמענטען! שפּאַנונג!

רעזשי: צעציל בע ד' מילעאַ

Niezwyciężony Bill

אין די הויפּט · ראָל די בערימטע פילם · ארטיסטן

גערי קופּער, זש. ארטור

איבער'ן פּראָגראַם:

קלאנג צוגאַבן און פּ. א. ט. = וואָך

KINO APOLLO

„STYL"

פויערהאנגען, ראלעטן, קאַפּעס א. ד. גל.

צו בעקומען

ראדאם מ. רעיא 23 (פריהער שפּאציר גאס)

צוגענגליכע פרייזן

Jedynie **IDEAL JAWA** z DZWONKIEM jest prawdziwą opatentowaną domieszką do kawy z aromatem czekoladowym.

טעאַטער „ראזמאיטאשצי"

ברית = הצה"ר רדום

מאנטאג א' חוהמ"פּ דעם 29 ה. מ. 3 נ. מ.

קומט פאַר א רעפעראט פון

ד"ר יוסף שעכטמאן

פאָרזיצער פון דער נשיאות פון ניי. צ. א.

א. ד. ט.

צי איז מעגליך א איינהייטליכער פראנט אין ציוניזם?

בילעטן צו בעקומען אין טאָג פון רעפעראַט ביי דער טעאטער־קאַסע פון 10 פרי.

Zakład Krawiecki **A. GROSFELDA** Radom, Pierackiego 12

przyjmuje zamówienia na ubiory męskie z powierzonych materjałów

Ceny bardzo przystępne. Robota solidna. Przyjdz i przekonaj się.

Zakład Ogrodniczy

FLORA

Radom, Żeromskiego 42.

poleca

kwiaty cięte i doniczkowe

po cenach najniższych

Poleca po cenach konkurencyjnych

Perfumerję
Kosmetykę
Wody mineralne naturalne i sztuczne
farby
przybory malarskie
artykuły gospod. domowego e. t. c.

Skład Apteczny RYSZARDA **LASKOWSKIEGO** Radom, Zeromskiego 33 **tel. 10-23**

דאנקזאגונג

דעם טיפסטען דאַנק דריקען מיר אויס די געערטע ראדאמער לאַנדס־לייט אין ניו־יארק, ה"ה מ. ראדאָמסקי און נתן קעסטענבערג פאר זייערע געשאַנקענע 25 דאָלאר לטובת אונזער אינסטיטוציעס.

די פערוואלטונג

פון קימפּעטארען = פעראיין

אין ראדאַם.

דאנקזאגונג.

מיר דריקען אויס א הערצליכען דאַנק די חשוב'ע ראדאמער לאַנדסלייט אין ניו־יארק, ה"ה מ. ראדאמסקי און נתן קעסטענבערג פאר זייער ברודערליכע פאראינטערעסירונג און פאר זייער געדענקען אין אונזער אינסטיטוציע, שיקענדיג פאר איהר אויף פסח 50 דאָלאַר.

די פערוואלטונג

פון חינוך = ילדים

אין ראדאַם.

Kino ADRIA

שבת דעם 27־טן 1 און 3 אז.

זונטאג דעם 28 טן 1^{45} און 2 אז.

פריהמאגעז = פילמען

צו ביליגע פרייזן

גרויסער און שענער פילם

GŁOS SERCA

מיט

זשאנעט גיינאָר, ראָבערט טיילאָר

גרויסער יום=טוב פּראָגראַם!

Kino ADRIA

א שענער פילם פון לעבען פון די מעקסיקאַנישע פאַרטיזאַנטען סצענעס פון לעבען פון די אַהנגערשראָקענע ריטערס פון דער נייער וועלט, וועלכע האָבן געקעמפט פאַרן עראָבערן די פרוי און גאָלד

Robin Hood z Eldorado

מיט די בעריהמטע ציווי פילם · ארטיסטען

וואָרנער באַקסטער, לאַרינג

TARYFA OGŁ.: Na 1-szej stronie 1 mm 1 szp. 40 gr. w tekscie 1 mm 1 szp. 60 gr. na ostatnie stron. 1 mm 1 szp. 25 gr.

1-sza i ostatnia strona liczą 8 szpalt.

אַבאָנאַמענטס פּרייז: פאַר א חודש אין פוילען 1 זלאָט אין פראַנקרייך, בעלגיען 4 פראַנק אין אַנדערע לענדער 30 סענט

Redaktor i Wydawca CH. M. HERC. tel. 15-18 .טעל Wydawnictwo „Radomer Kielcer Leben" Radom Szwarlikowska 20